

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
כי תשא
אדר א' ה'תשע"ד ב'שכ"ה
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

עניין אזהרות שמירת שבת בתורה והסברם.

ביאור הגמרא במגילה בעניין מפני מה נתחייבו שונאיהם של-ישראל כליה, מפני שנהנו מסעודתו של-אותו רשע.

מדוע מרדכי היהודי התגרה בהמן הרשע.

שינויי גירסאות בקריאת המגילה, התייחסות לטועים בעניין קריאתם בשתי האפשרויות, בפרט לגבי המלה שורר בביתו בשי"ן שמאלית, וכן לגבי המלים לפניהם, ולהרוג, כאמרם.

השלמה ותשובה לשאלה כיצד מנתה הגמרא במסכת שבת רק שלשים ותשע פעמים שכתוב בהם לשון מלאכה מלאכתו ומלאכת, כאשר בפועל כתוב לשונות אלו הרבה יותר פעמים בתורה.

מדוע מרדכי נקרא מרדכי הצדיק, והקשרו ליוסף הצדיק.
למה רב יוסף נהיה סגי נהור.

מדוע האות וא"ו בתיבת ויזתא שבמגילה היא רבתי, והאות זא"ן היא זעירא.
התייחסות לגזירת גיוס בחורי הישיבות לצבא, ומהות הצבא כיום.
מה ההבדל בין הכתיב לקרי בתיבת "כאמרם" שבמגילה.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון - 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון - 370
מספר השיעור בדיסקים - 244

השיעור מוקדש להצלחת הילד
ה"ה שילה בן הרב אוהד נהרי הי"ו,
שהקב"ה יפתח ליבו לתלמוד תורתו,
ויגדלו לעבודתו וליראתו, אבי"ר.

השיעור מוקדש להצלחת הילד שילה בן הרב אוהד נהרי הי"ו, שהקב"ה יפתח ליבו לתלמוד תורתו, ויגדלו לעבודתו וליראתו, אכ"ר.

עניין אזהרות שמירת שבת בתורה והסברם.

קראנו השבת בפרשת השבוע [כי תשא], ויאמר יי' אל משה לאמר. ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו וגו' [שמות ל"א, י"ב ג]. פסוק זה בא אחרי הציווי על מחצית השקל, ואחרי הציווי של ועשית פיור נחשת [שמות ל', י"ח], ולאחר הציווי של ואתה קח לך בשמים ראש [שם שם כ"ג], דהיינו פיטום הקטורת. ולאחר שהקב"ה אומר מי יהיה האחראי על עשיית מלאכת המשכן, בצלאל בן אוּרִי בן חור לְמִטָּה יְהוּדָה [שמות ל"א, ב'], ולאחר שמוזכרים כל פרטי מלאכת המשכן, אוהל מועד, השלחן וכל כליו, מזבח העולה, וכו', אז מוזכרת מצוות שבת, ושמרתם את השבת, כי קדש הוא לכם, מחלליה מות יומת, כי כל העשה בה מלאכה, ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה [שם שם י"ד]. זהו הפסוק הראשון. והפסוק הבא, ששבת ימים יעשה מלאכה, וביום השביעי שבת שבתון קדש לי, כל העשה מלאכה ביום השבת מות יומת [שם שם ט"ו].

לכאורה נראה, כי הדברים כפולים. הרי כבר בפסוק הראשון נאמר, ושמרתם את השבת, מחלליה מות יומת, כל העושה בה מלאכה וגו'. א"כ למה כתוב שוב, כל העושה מלאכה ביום השבת מות יומת. ישנו כפל בעניין, כמעט אותו הדבר. ובנוסף קשה, מהו הכפל 'מות יומת', וכי יהרגו אותו פעמיים?

וכן בפרשה הבאה, פרשת ויקהל, בתחילת הפרשה מוזכר ע"י משה רבינו העניין של-שבת, ששבת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה כל העשה בו מלאכה יומת [שמות ל"ה, ב']. כאן לא כתוב 'מות יומת', אלא 'יומת'. אבל באופן כללי, הפסוק חוזר על עניין עשיית מלאכה ביום השבת.

משה רבינו, מקיים את ציווי ה', רק שהקדים את עניין השבת, למלאכת המשכן, וישנה סיבה לכך [ועמדו עליה המפרשים ועמ"ש בס"ד בנפלאות מתורתך אשר עודנו בכתובים]. בכל אופן, הדברים נראים כפולים, וצריכים לעמוד על עניין זה.

[התשובות על כך, נאמרו בשיעור הבא מוצש"ק ויקהל ה'תשע"ד].

ביאור הגמרא במגילה בעניין מפני מה נתחייבו שונאיהם של-ישראל כליה, מפני שנהנו מסעודתו של-אותו רשע.

אבל נתחיל מענייני דיומא, אנחנו נמצאים בחודש אדר הראשון. אמנם כתוב, כי בזמן של המן היו שני אדרים, ונפל לו הגורל על חודש אדר שני [עיי' ירושלמי פ"ק דמגילה הל"ה, ושו"ת חת"ס או"ח סי' קס"ג, ובספרים נוספים]. כנראה מן השמים הכשילו אותו, כיון שלחודש השני אין מזל. אבל בחודש הראשון, הוא התבלבל במזלות, לכן הדבר לא הצליח לו. אבל בכל אופן מסתברא, שאם בחודש אדר א', איננו עושים נפילת פנים ביום י"ד וביום ט"ו, הדבר סימן כי כבר מתנוצץ העניין של-פורים, קדושת היום מתחילה כבר מעכשיו.

בגמ' במגילה [דף יב ע"א] כתוב כך, שאלו תלמידיו את רשב"י, מפני מה נתחייבו שונאיהם של-ישראל שבאותו הדור פליה? מה היה העוון של-ישראל, שהמן גזר גזירה כזאת קשה, להשמיד להרוג את כל היהודים? מה היה חטאם? אמר להם, אמרו אתם. אמרו לו, מפני שנהנו מסעודתו של-אותו רשע. השתתפו בסעודתו של-אחשוורוש. בהמשך נראה, באלו הנאות הם נהנו. זה לא מה שנראה כפי המלים, שהם בסה"כ אכלו, היה להם טעים ומתוק, ושבעו. אלא היתה בעיא חמורה הרבה יותר. שאלו אותו, אם כן, שבשושן ייהרגו, שבכל העולם כולו אל ייהרגו. הרי מי השתתף בסעודתו של-אחשוורוש? לא כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשוורוש, בשבע ועשרים

ומאה מדינה, אלא רק אלו שהיו בשושן. א"כ אותם שבשושן ייהרגו, אבל לא שבכל העולם. מה חטאו כל ישראל שבכל הארצות? אמרו לו, אמור אתה. אמר להם, מפני שהשתחוו לצלם. עונה רשב"י כי היה להם את העון שלצלם, בזמן נבוכדנאצר. נו, חוזרים התלמידים ושואלים אותו, אם זהו העון, אזי ח"ו זהו דבר חמור, א"כ היה מגיע להם כליה. אמרו לו, וכי משוא פנים יש בדבר? למה הם זכו, שבסוף התבטלה הגזירה? אמר להם, הם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים. הם לא רצו לעבוד ע"ז, אלא שהם פחדו מנבוכדנאצר. לא שהם היו מעוניינים בזה. אמנם הדבר אסור, אבל בכל זאת ישנו צד לימוד זכות עליהם. והיינו דכתיב פי לא ענה מלבן [איכה ג, ל"ג].

מובן כי מרדכי הצדיק, רצה לתקן את חטא זה, מה שהשתחוו לצלם, ולכן מרדכי אינו כורע ומשתחוה להמן. למרות שזה לא היה ע"ז ממש, אלא רק לְתֵא דע"ז. המן שם על עצמו ע"ז, או שהוא בעצמו החשיב את עצמו אלוה. אבל מרדכי הבין, כי כאן צריך ללכת במסירות נפש, כיון שישנו חטא של ע"ז, שח"ו גורם גזירה קשה על עם ישראל, לכן הוא צריך להתרחק מכך עד הקצה האחרון, ולמסור את נפשו על הדבר. אני אומר את הדברים בינתיים רק בצורה שטחית, אולם בעזרת ה' בהמשך, הדבר יהיה מובן יותר.

מדוע מרדכי היהודי התגרה בהמן הרשע. נקדים שאלה ששואל בעל מכתב מאליהו, הרב דסלר זצ"ל [ח"ב עמוד 130], וז"ל, התנהגותו של מרדכי כלפי המן לכאורה תמוהה מאד. מי ביקש זאת מידו, לבוא לידי התנקשות [התגרות] ישירה עם הרשע? נראה כי לא רק שמרדכי לא רצה להשתחוות להמן, אלא הוא עשה דברים בדוקא, בכדי להרגיז את המן. והוא מביא כי ישנה ראייה גם מהגמ', שלכאורה ישנן טענות כלפי מרדכי.

צריכים לדעת, אנחנו שואלים את השאלות הללו, רק בשביל להבין. אין לנו מושג, ואיננו מגיעים לקצה קרסוליהם של גדולי ישראל, בכדי "לבקר" אותם, במרכאות. האם זה שייך, או שלא? ח"ו איננו מבקרים, אלא אנחנו פשוט לומדים, בכדי להבין קצת מן הקצת, אולי נזכה להבין זאת. אולם אלו גדולי עולם, והלואי שאחרי ככלות הכל, נזכה להבין את הדבר. והאמת היא, כי במסגרת הזאת, בשיעור שלנו, אי אפשר להספיק לגעת בכל הנקודות, אבל לפחות להבין את הפרט הזה.

הגמ' [מגילה דף יב ע"ב] אומרת כך, רבא אמר, כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא, ראו מה עשה לי יהודי, ומה שילם לי ימיני. מה עשה לי יהודי, דלא קטליה דוד לשמעני, דאתיליד מיניה מרדכי, דמיקני ביה המן. ומה שילם לי ימיני, דלא קטליה שאול לאגג, דאתיליד מיניה המן, דמצער לישראל. לכנסת ישראל ישנה טענה, גם על דוד המלך, וגם על שאול. על דוד המלך, שלא הרג את שמעי, כאשר ברח דוד מפני אבשלום. צריכים לדעת, גם שמעי היה גברא רבא, הוא היה אב"ד. וכיון שהוא קשור לשאול המלך, הוא היה איש ימיני, משבט בנימין, והיתה לו תרעומת על דוד, והוא מצא את שעת הכושר, כאשר קם נגד דוד אבשלום בנו, הוא יוצא לקראתו, מְסַקל באבנים ומעַפֵּר בעפר, מקלל אותו קללה נמרצת. מה הפירוש נמרצת? זהו ר"ת, נואף הוא, מואבי הוא, רוצח הוא, צורר הוא, תועבה הוא. חיפש כל מה שהיה אפשר, בכדי להאשים את דוד המלך. הקב"ה השיב את לך את גמולך בראשך, שהבן שלך קם עליך. מה אתה חושב לעצמך, שקמת ומלכת תחת שאול? ואבישי בן צרויה, רוצה להסיר את ראש שמעי, הוא היה יכול לגמור איתו בקלות. אבל דוד המלך אומר, לא, י"י אמר לו קלל.

דוד המלך התנהג בענוותנות. משמע כאן, כי ענוותנות זאת, היתה שלא במקומה. כי מה יצא מזה? שמעי הוליד את מרדכי, הרי מרדכי בן

יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני, הוא מצאצאי שמעי. א"כ דוד המלך אשם, למה לא הרגת את שמעי. ולגבי שאול המלך, גם הוא אשם. למה לא הרגת את אגג? מדוע החיית אותו? הנה, הוא הספיק באותו זמן שנותר, להוליד את המן האגגי. אם כן, 'מה עשה לי יהודי', היינו דוד המלך, שהוא משבט יהודה. ז'מה שילם לי ימיני, היינו שאול המלך. אם כן, משווים את דוד המלך ואת שאול המלך. אתה גרמת להביא את מרדכי, ומה עשה מרדכי? הוא עושה שהמן יקנא בו. משמע א"כ, כי כביכול ישנה טענה גם על כך. זאת לא טענה של חז"ל, אלא של כנסת ישראל.

צריכים להבין, כי פירוש, שעם ישראל באותו הדור, לא הסכים עם מרדכי, והיו להם טענות. ויכול להיות, כי לא מדובר על אנשים מן השורה, אלא על גדולי ישראל, ואפילו על הסנהדרין. משמע, שמרדכי היה יחידי.

הרב דסלר מביא גם מדרש אגדת אסתר ופ"ג אות ב', אמרו לו ישראל למרדכי, תהא יודע שאתה מפילנו בחרב של-זה הרשע. זה מאת מחבר מדה"ג על התורה. וממשיך הרב דסלר ואומר, ולא עוד, אלא שדייק מהר"ל מפראג בספר אור חדש, מהפסוק וּמְרַדְכִי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה וְאִסְתֵּר ג', ב"ז. לא כתוב, שמרדכי לא כרע ולא השתחוה, בלשון הוה, אלא לא יכרע ולא ישתחוה, בלשון עתיד. דהיינו, מרדכי עשה כל מיני טעדיק, בכדי שלא לכרוע להמן. כלומר, אם מרדכי היה צריך ללכת ברחוב הזה, והמן היה ברחוב השני, אזי מרדכי הלך דוקא ברחוב של המן, בכדי שהמן יראה שאינו כורע ומשתחוה לו. כך בדוקא.

וְלֹא קָם וְלֹא זָע מִפְּנֵי וְאִסְתֵּר ה', ט"ז. מרדכי לא קם, וגם לא זע, אפילו לא זז, שלא יראה איזה תנועה מסויימת, כביכול הוא מחשיב את המן, או אולי מישהו יפרש זאת כך, שהוא רוצה להשתחוות לו, שהוא מכבד אותו. אלא, כאילו הוא אויר, אינו קיים.

והוא מביא את התרגום על פסוק זה, כד חזא המן ית מרדכי וית טפליא דעסיקין בפתגמי אורייתא וכו', ומרדכי לא קם מן אנדרטיה ולא רתת מיניה, אלא פשט ית רגליה ימיניה, ואחוי ליה שטר זבינתא דאזדבן ליה. הרי על רגל ימין של מרדכי, היה את ההסכם עבדות של המן. הרי בזמן שלהמן לא היה לתת אוכל לצבא שלו, ועמד על חרפת רעב, הוא מכר את עצמו לעבד למרדכי, והיה על כך שטר. [יש חילוקי דעות איך ומתי בדיוק היה המעשה, והיכן נכתב השטר, כאשר יראה המעיין במדרשים ובמפרשים, ולא ניכנס לפרטים האלה, רק באופן כללי]. א"כ מרדכי פושט ומרים את הרגל, בכדי שהמן יראה את שטר המכירה. א"כ, מרדכי מתגרה בהמן, שהוא היום השר על כל השרים, גְּדֹל הַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ אֶת הָמָן וְשֵׁם ג', א"ג, ומרדכי בא ומבזה אותו לעיני כל, מראה להמן, אתה העבד שלי, מה אתה רוצה שאני אשתחוה אליך?

וצריך עיון, שואל הרב דסלר, למה התגרה מרדכי בהמן, וגם עשה מעשים להגביר את כעסו, ולא חש כלל לסכנת כלל ישראל? כמה שאומרים למרדכי, הוא לא מסכים. ישנו אכן לימוד גדול, שאנו צריכים להבינו, מה זה ועל מה זה?

שינויים בקריאת המגילה, התייחסות לטועים בעניין קריאתם בשתי האפשרויות, בפרט לגבי המלה שורר בביתו בשי"ן שמאלית, וכן לגבי המלים לפניהם, ולהרוג, כאמרם.

נקדים מה שנוגע אלינו, בסוף תהיה לכך גם נפק"מ למעשה.

בקריאת המגילה כידוע, ישנם כמה וכמה שינויים, בחסרות ויתרות, וגם במלים.

אקרא לכם מתוך ספר של אחד מחכמי זמנינו, והדברים מופיעים בעוד כמה ספרים, פחות או יותר, וז"ל, [מתוך ספר ישמח ישראל עמ' נ"ז]. יש שנהגו לכפול הקריאה בשינוי אותיות

בכמה מקומות במגילה. א' קורין הפסוק זיהי כאמרם אליו יום ויום, וחוזרין וקורין שוב 'באמרם'.

שאלה מהקהל: אבל זה קרי וכתוב? תשובת מרן שליט"א: נכון, זה קרי וכתוב. הכתיב בבי"ת, והקרי בכא"ף. וישנם עוד הרבה 'קרי וכתוב'. גם בפרשה שלנו, היה קרי וכתוב, בפסוק וישלך מידו [מידי] את הלחם ושמות ל"ב, י"ט, ולא שמענו מעולם שמישהו יקרא פעמיים, וישלך מידו, וישלך מידו. אבל כתוב פה, שבמגילה "יש נוהגים" כך. ועל זה צריכים אנחנו לעורר.

ב' קורין הפסוק 'להשמיד להרג ולאבד' (ח, י"א), וחוזרין וקורין שוב 'להשמיד ולהרוג ולאבד'. זה כבר דבר מפורסם.

ג' קורין הפסוק 'ואיש לא עמד בפניהם' (ט, ב'), וחוזרין וקורין שוב 'לפניהם'. וגם זה מפורסם.

אבל ישנם עוד מנהגים, ויש שנהגו אף כפסוקים אלו, קורין הפסוק 'להיות כל איש שורר' (א, כ"א) בשי"ן ימנית, שורר בביתו, עשו זאת כשירים ותושבחות, וחוזרין וקורין בשין שמאלית.

תשמעו עוד חידוש, וכן קורין הפסוק 'לימים האלה פורים' (ט, כ"ז) פ"א דגושה, ואח"כ חוזרין וקורין שוב בפ"א רפויה.

טוב, מה נעשה? הם כבר עשו מהדברים הללו "מנהגים". לפענ"ד, כל המנהגים האלה, הם דברים בטלים. כמעט הכל טעות. דרך אגב, הדבר נהיה בזמן האחרון, וכבר ראיתי שמפרסמים זאת בכמה ספרים, א"כ צריך להסביר את הדבר.

בקשר למלה 'להרוג', ולמלה 'לפניהם', לא ניכנס לכך, כי זאת כבר מחלוקת ישנה. האם זה 'לפניהם', או 'בפניהם'. וכן האם זה 'להרוג', או 'ולהרוג'. כיון שהיו מגילות שבהם היתה כתובה הגירסא הלא נכונה, לכן לפחות בעל-

פה הם קראו את הגירסא הנכונה. אבל, 'להיות כל איש שורר בביתו', לקרוא 'שורר בביתו', זאת טעות גמורה. כיצד יצאה הטעות הזאת? הרי אף אחד, לית מאן דפליג, שמקובל בכל תפוצות ישראל, ובכל הספרים כך כתוב, 'להיות כל איש שורר בביתו', מלשון שררה.

הערה מהקהל: אולי מהחולם של האות שי"ן, הם התבלבלו.

תשובת מרן שליט"א: אז למה רק כאן הם התבלבלו? [דהיינו שבספרים לפנייהם עשו רק נקודה אחת בשמאל השי"ן, שמשמשת גם כשי"ן שמאלית וגם כחולם, במקום לעשות שתי נקודות. ולכן הם חשבו שזאת שי"ן ימנית]. הרי ישנם עוד הרבה מקומות, שיש בהם שי"ן בחולם.

הטעות נבעה מכך, שהם אמרו, כי כך כתוב במסורת. דהיינו, שיש מוסרה על כך. אלה שהתחילו את המנהג הזה, הם טענו, כי כתוב במוסרה, לית כתיב שי"ן. כתוב כך במוסרה, בזו הלשון, 'לית כתיב שי"ן'. א"כ, נכון שנוהגים להגיד שורר, אבל המוסרה אומר, לית כתיב שי"ן. פירושו הוא, שצריך להיות שורר בביתו.

הערה מהקהל: מי אומר זאת? תשובת מרן שליט"א: פבד אַלְדִּים הַסֵּתֶר דְּבָר [משלי כ"ה, ב'].
[משלי כ"ה, ב']

והם גם עשו מכך 'מוסר השכל', שישנו פה עניין חשוב. דהיינו, הרי מה זה 'שורר בביתו'? בפשטות מלשון שירה, דהיינו משוררים. אבל הם עשו פירוש ואמרו, לא, זה מלשון אַשְׁוֹרְנוּ וְלֹא קָרוֹב [במדבר כ"ד, י"ז]. דהיינו, כי כל אדם, צריך להשגיח על אנשי ביתו. 'להיות כל איש שורר בביתו', להשגיח על התנהגות אנשי ביתו. אינני יודע. אולי לפי"ז, רק בפורים צריך להשגיח, אבל לא כל השנה... בכל אופן, הם כבר עשו מכך מוסר השכל. והכל בעצם מתחיל מטעות, כי הם פשוט לא הבינו, את מה שכתוב במוסרה.

מי שמכיר את המוסרה, לשון המוסרה, הוא לשון קצר. אם כתוב, לית כתיב שיי"ן, פירושו, שזהו המקום היחידי שכתוב בשי"ן. תמיד כתוב, בן סוֹרֵר ומוֹרֵה [דברים כ"א, י"ח], שְׁרִיף סוֹרְרִים [ישעיהו א', כ"ג], וכדומה. המקום היחידי שכתוב שיי"ן שמאלית במקום סמ"ך, זה רק כאן. כנראה, הם לא היו רגילים בלשון ובסגנון של מוסרה, והם ראו את ההערה הזאת, וממילא הם הבינו כך בטעות. ולמעשה, ישנן ראיות מפורשות, בכל הראשונים ובכל הספרים, שזהו 'שורר'.

דרך אגב, אם היתה להם את המסורת שלנו, כוונתי לקבלת הקריאה שבידינו, הם לא היו טועים בכך. מי שידע, במוסרה לא כתוב במפורש 'לית כתיב שיי"ן', אלא כתובה האות ל' בקיצור. הרי במוסרה, הכל כתוב ברמזים. הם כותבים את האות ל', כך בקיצור. א"כ הם פירשו, כי האות ל', היינו 'לית'. אבל אם הם היו קוראים כמו שאנחנו, דהיינו 'לחוד', הם לא היו טועים. כי אז צ"ל, 'לחוד כתוב שיי"ן'. כך לפי הגירסא שלנו. מהרי"ן זיע"א כותב זאת בכמה וכמה מקומות [בחלק הדקדוק] באופן מלא, 'לחוד'. אם הם היו מפענחים את הקיצור כמונו, לא היתה להם הוה אמינא לטעות בכך. 'לחוד כתוב שיי"ן' באר היטב דהיינו, כי זהו המקום היחידי. גם לשיטתם, אם כתוב 'לית כתיב שיי"ן', הכוונה במלה 'לית', כי אין את זאת בשאר המקומות. אמנם זאת אותה הכוונה, רק השאלה היא כיצד לפרש את הקיצור.

בכל אופן, בודאי שזאת טעות גמורה, ולא צריך להוציא את המוסר השכל הזה מכאן, הדבר כבר כתוב ברמב"ם [פ"ד מסוטה הלכה י"ט], וּפְקַדְתָּ גֹּרֶף וְלֹא תִחַטָּא [ואיוב ה', כ"ד], שהאדם צריך לפקוח על אנשי ביתו. הדבר לא יוצא מן הפסוק הזה, אלא ממקומות אחרים. וחושבני, כי המוסר השכל הטוב ביותר הוא, להודות על האמת. שידו שהם טעו, ושיחזרו בהם. ובכל אופן שלא יפרסמו, ועי"ז מתרבה השיבוש בעולם.

אני אומר זאת, בכדי שלא יחשוב מישהו, שאולי כדאי להחמיר. אולי ישנם אנשים, שהם מחמירים, כי אולי ישנו מאן דאמר כזה, אולי צריך לחשוש לאיזו דעה של יש מי שאומר כך, אולי ראוי להחמיר. לכן אני אומר, כי אין פה מה להחמיר, ושזאת טעות.

לגבי הפסוק 'זיהי כאמרס', בעז"ה נראה זאת בהמשך השיעור.

ואין צורך לומר, כי לגבי הפסוק 'הימים האלה פורים' בדגש, או 'פורים' ברפה, אם מישוהו ירצה לחזור בגלל הדברים האלה, חושבני כי הוא יצטרך לחזור על כל המגילה פעמיים, כי ישנם כל מיני שינויים בדקדוק. זה אומר כך, וזה אומר כך. זאת לא סיבה לחזור, בשביל דגש ורפה, וכדומה. כי אם הדבר כן, היו צריכים לחזור על הרבה דברים, כיון שישנם הרבה חילוקים בין הספרים. אלא, צריכים לקחת את מה שיש בספרים המדויקים, ולפי זה ללכת. וכבר ביארנו הכל בס"ד בבינה במקרא, כנדפס בס' אורה ושמחה.

כפי שאמרת, גם לגבי 'לפניהם' וז'להרוג', למרות שבנושא זה ישנן חילוקי דעות, אבל איננו חוששים לכך, אלא קוראים את הגירסא הנכונה, כפי שכתוב במוסרה, 'זאיש לא עמד לפניהם', וכן 'ז'להרוג'. הדבר ברור כשמש. ישנן ראיות ברורות, שזאת היא הגירסא הנכונה, וממילא אין כאן אפילו הוה אמינא, שישנו צורך לחשוש ולחזור על כך. ברוך ה'. אין צורך לעשות מכך ספיקות, ישנן הוכחות ברורות לכך. בשביל כך ישנה מסורת. מסורת סייג לתורה [אבות ג' י"ג]. על פי המוסרה, ישנן ראיות ברורות לכך. למשל, לגבי 'ז'להרוג', המוסרה מונה את כל המלים ש'נסבין וא"ו ברישיהוין דהיינו שיש וא"ו החיבור בתחילתם, והם מונים גם את 'ז'להרוג'. וכן לגבי 'לפניהם', וכבר מהרי"ן מדבר על כך בחלק הדקדוק, והסברנו זאת גם ב'בינה במקרא'. כך שמי שחושב, שהוא מחמיר אם הוא קורא פעמיים, שידע לו,

אומר, לכן קבעו את המלאכות האלה, כפי מה שהיה במשכן. הדברים שהיו במשכן, אלו האבות מלאכות, ולכן המלאכות מפורטות כך, והן שלשים ותשע, למרות שיכלו לצמצמם.

אמר להו ר' יונתן בר' אלעזר, כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא, כנגד 'מלאכה' 'מלאכתו' ו'מלאכת' שבתורה, ארבעים חסר אחת. הסיבה היא, כי בתורה כתוב לשון 'מלאכה' 'מלאכתו' ו'מלאכת', ארבעים פעמים חסר אחת. אומר רש"י, שכתובים בכל התורה. והכי קאמר קרא, לא תעשה כל מלאכה (שמות כ', ט'), כמניין כל מלאכה שבתורה. הכוונה על מה שכתוב בעשרת הדיברות, לא תעשה כל מלאכה אִתָּהּ וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְגו'. דהיינו, שלשים ותשע פעם כתוב בתורה את המלה 'מלאכה', או 'מלאכתו', או 'מלאכת'.

בעי רב יוסף, זיבא הביתה לעשות מלאכתו ובראשית ט"ל, י"א, ממנינא הוא או לא? הפסוק שכתוב אצל יוסף הצדיק, ויבא הביתה לעשות מלאכתו, האם הוא גם בחשבון השלשים ותשע, או שלא? א"ל אב"י, וליתי ספר תורה ולימני. מה השאלה? תביא ס"ת, ונספור זאת. אם נראה, כי בלי פסוק הזה, ישנם רק שלשים ושמונה, א"כ משמע שהוא השלשים ותשע. מי לא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן, לא זוז משם, עד שהביאו ספר תורה ומנאום? וכבר הבאנו הסבר, כי רוצים לומר, שהכוונה היא, אל תחשוב כי יש בכך ביטול תורה, לחפש ולספור את האותיות. זה לא ביטול תורה, כי יש צורך בכך, לכן שוה לטרוח.

אמר ליה, עונה לו רב יוסף לאב"י, לא הבנת את השאלה, לא זאת התכוונתי לשאול, כי קא מספקא לי, משום דכתיב 'זהמלאכה היתה דים' (שמות ל"ו, ז), ישנו פסוק נוסף שאני מסתפק עליו, האם ממנינא הוא, והא כמאן דאמר לעשות צרכיו נכנס. האם פסוק זה, הוא בחשבון, או שלא? דהיינו, בעצם ישנם ארבעים

כי אין צורך בכך, ושזאת טעות. הדבר מיותר. אפילו במלים 'ולהרוג' ו'לפניהם', ששם הבעיא יותר חמורה, לגביהם יש ספיקות יותר משמעותיים, אבל התברר כי זאת טעות. ואולי ההוכחה הניצחת ביותר לכך היא, שכאשר מצאו את הספר שלבן אשר, ראו כי אכן כתוב כפי הגירסא שלנו, 'ולהרוג' ו'לפניהם'. א"כ הדברים נתבררו כשמש.

בעז"ה עוד נחזור לנושא זה, כיון שהדברים קשורים האחד לשני.

השלמה ותשובה לשאלה כיצד מנתה הגמרא במסכת שבת רק שלשים ותשע פעמים שכתוב בהם לשון מלאכה מלאכתו ומלאכת, כאשר בפועל כתוב לשונות אלו הרבה יותר פעמים בתורה. לפני כמה שיעורים [שיעור מוצש"ק משפטים התשע"ד], הקדמנו את הגמ' במסכת שבת ודף מט ע"ב, וברצוני לברר כמה שאלות בדברי הגמרא, ולכן נחזור שוב על הסוגיא.

הגמ' אומרת כך, הדור יתבי, דהיינו, ר' יונתן בן עכניאי, ורבי יונתן בן אלעזר, ויתבי ר' חנינא בר חמא גביהו, וקמיבעיא להו, הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, כנגד מי? כנגד מה הם 'אבות מלאכות ארבעים חסר אחת'? כלומר, לכאורה אפשר היה לעשות, שהמספר יהיה פחות. א"כ למה קבעו, כי ישנן שלשים ותשע מלאכות בדוקא. אמר להו ר' חנינא בר חמא, כנגד עבודות המשכן. אומר רש"י, אותן המנויות שם בפרק כלל גדול, היו צריכין למשכן. ופרשת שבת, נסמכה לפרשת מלאכת המשכן, ללמוד הימנה. זה מה שראינו בתחילת השיעור, כי גם בפרשתנו כי תשא, מלאכת המשכן ועניין שבת, סמוכים להדדי. למרות שלכאורה, אין שום קשר בין המשכן לבין שבת. ואותו הדבר בפרשת ויקהל. אלא הדבר בא לומר, כי כל המלאכות שהיו במשכן, אלו המלאכות שנאסרו בשבת. זה מה שמלמדת אותנו, סמיכות הדברים. א"כ הוא

תמהו, נבהלו נחפזו. מה אתה אומר? שישנם בתורה שלושים ותשע מלאכה מלאכתו ומלאכתו? בדקו ומצאו, שיש בתורה ששים וחמש פעם, לשון מלאכה מלאכתו מלאכת. א"כ, כיצד אתה אומר שלושים ותשע, אחרי שישנם ששים וחמש? הרי זהו הפרש של עשרים ושש פעם? הדבר כתוב בתורה, הרבה יותר משלשים ותשע?

דבר זה, הביא במבוכה הרבה מגדולי ישראל, כיצד לתרץ זאת. בסוף תשמעו בעזרת ה' יתברך, תירוץ ממש הפלא ופלא. אבל לפני כן אומר רק את תמצית הדברים, כיצד שקלו וטרו בכך המפרשים.

רבינו חננאל כותב, כי המספר הכללי, הוא ששים ואחד. וכבר אמרנו, שלאמיתו של דבר, זה ששים וחמש. ישנם כאלה שהביאו ראיה, שזאת טעות סופר ברבי' חננאל, והכוונה היא לששים וחמש. בכל אופן, רבינו חננאל מוסיף ומסביר, אלו מלים נכנסים בחשבון, ואת מה מוציאים. לפי דבריו יוצא, כי צריכים פה כיוון, איזה 'מלאכה' 'מלאכתו' ו'מלאכת' אינם שייכים לחשבון. הראב"ן בסימן ש"נ גם מנסה להסביר זאת. תוספות חדשים, מקשים כמה קושיות. הם לא ראו את רבינו חננאל, וגם לא את הראב"ן. גם בעל יפה עינים, מתרץ קושיא זו, וכותבים עליו שהוא נכשל בחשבון. הוא כותב, כי כל הפסוקים שכתוב מלאכה במספר עשרים, אבל האמת שיש עשרים וארבע. תוספות יו"ט [בפ"ז שלמס' שבת], גם עמד על העניין הזה. הבן שלו שאל אותו את השאלה הזאת, וגם הוא דן על כך באריכות. הוא מביא את המספר, כפי שספר לפי הקונקורדנציה. הרי בדורות האחרונים, כבר ישנה קונקורדנציה, א"כ הם ספרו את המלים. א"כ הוא אומר, שאלתני, שמצאת בקונקורדנציה יותר ממספר ארבעים. אבל הוא אומר, לא, אין להכניס במנינם המלה מלאכה, שאין כתוב בה לא אזהרה ולא עונש. מה שכתוב בלי אזהרה ועונש, זה לא בחשבון. הוא מאריך

פעם, וא"כ אני צריך להוריד אחד. א"כ אני מסתפק, איזה פסוק להוריד? האם להוריד את הפסוק 'ויבוא הביתה לעשות מלאכתו', מה שכתוב אצל יוסף, או את הפסוק 'זהמלאכה היתה דים'? והספק הוא, כי יכול להיות, שמה שכתוב אצל יוסף 'לעשות מלאכתו', אין הכוונה ל'מלאכתו ממש', אלא כמאן דאמר 'לעשות צרכיו נכנס'. או דילמא, 'ויבא הביתה לעשות מלאכתו', ממנינא הוא, ואז הפסוק אצל יוסף, הוא ממש כפשוטו, לעשות את המלאכות שלו, וממילא הוא שייך למלאכות של-שבת, ולכן נצטרך להוציא את הפסוק 'זהמלאכה היתה דים'. והא"כ 'זהמלאכה היתה דים', הכי קאמר, דשלים ליה עבידתא. תיקו. כלומר, הוא מסתפק, האם המלה 'זהמלאכה', שכתובה בפסוק לגבי המשכן, היא גם במניין, או שלא? אמנם, בפסוק הזה כתובה פעמיים המלה 'מלאכה', 'זהמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה', 'לכל המלאכה', בודאי חוזר על כל מלאכות המשכן. אבל יכול להיות, שהמלה 'זהמלאכה היתה דים', הכוונה היא על הנדבה. הרי לפני כן מדובר שהוציאו כרוז, כי כל מי שרוצה להתנדב למלאכת הקודש, שיתנדב. א"כ 'זהמלאכה היתה דים' היינו, מה שהם התנדבו, היתה דים. ואם הכוונה לנדבה, א"כ זאת לא מלאכה. אמנם זה נקרא בשם מלאכה, אבל זאת אינה מלאכה של ממש. לכן הוא אומר, דשלים ליה עבידתא, דהיינו שנגמרה הנדבה, וממילא זה לא בחשבון.

יוצא א"כ, כי ישנו ספק, האם להכניס בחשבון את הפסוק 'זהמלאכה היתה דים', כי מדובר על מלאכה ממש? או דילמא, שלא מדובר על מלאכה ממש, וא"כ נצטרך להכניס את 'מלאכתו' שנאמר לגבי יוסף. והגמרא אומרת בסוף למסקנא, תיקו.

כבר הבאנו את השאלה, שמתלבטים בה גדולים חקרי לב, החל מהגאונים, כרבינו חננאל, ועד אחרוני האחרונים, המה עמדו כן

ומפלפל בזה. בא בעל מראה הפנים על הירושלמי, ומאריך להקשות על תוס' יו"ט, והוא אומר כי גם הוא טעה בחשבון, ולכן הוא סולל דרך חדשה. אבל גם עליו כותבים, כי גם הוא טעה בחשבון, כיון שהוא לקח גם את אותיות השימוש. למשל, אם כתוב 'המלאכה' 'זהמלאכה' 'למלאכה', בפתח או בחירק, הוא כתב שישנם עשרה פעמים, אבל לאמיתו של דבר מצאו שישנם אחת-עשרה. בקיצור, גם החשבון שלו אינו מתאים. המספר אצלו עולה ל-63 פעם, ולאמיתו של דבר יש כאן 65. בעל עמודי ירושלים, על הירושלמי, משיג על ספר מראה הפנים, והוא כותב, במחילת כבודו שגגה גדולה יצאה מלפניו, ושהקונקורנציה הטעתה אותו, כי שם הם כתבו כמה פסוקים באותה השורה, בכדי לקצר, אבל הוא חשב שזה פעם אחת, ולכן הוא הפחית את החשבון. בקיצור, נהיה בלבול גדול, כיצד לתרץ את העניין הזה.

לפענ"ד נראה, כי מי שכיוון בכל העניין הזה לאמיתתה של-תורה, זהו בעל דברי מנחם. הוא כותב פירוש נפלא ממש, והדבר מדויק בלשון רש"י האומר, לא תעשה כל מלאכה כמניין "כל מלאכה" שבתורה. דהיינו, תספור איפה כתוב בתורה 'כל מלאכה'. לא 'מלאכה' לבד, אלא 'כל מלאכה'. רק זה נכנס בחשבון. והוא ספר זאת, והחשבון יצא במדויק, שישנם שלשים ותשע פעמים.

הציבור שואל: אם כך, מה השאלה לגבי הפסוק זיבוא הביתה לעשות מלאכתו, הכתוב אצל יוסף?

תשובת מרן שליט"א: נכון, אבל אנחנו עדיין לא גמרנו את המלאכה... אנחנו עדיין תוך כדי עבודה... אני שמח שקפצתם ושאלתם. נכון מאוד. תסבירו שוב, מה אתם שואלים? כנראה יש כאלה שעדיין לא הבינו.

הציבור שואל: למה כתוב בגמרא תיקון? היה צריך להיות כתוב כי רק 'כל מלאכה' נחשב

במניין, ולעשות מלאכתו אינו מן המניין, כי לא שם כתוב 'כל מלאכה'? וכן לגבי הפסוק השני, 'זהמלאכה היתה דים'? תשובת מרן שליט"א: יפה מאוד. אתם שואלים טוב.

וז"ל של בעל ספר דברי מנחם ובתורה שלמה פרשת וישב אות צ"ז, ולתרון שיטת רש"י ותוס' שעברו בשתיקה על כל עניין של החשבון, נ"ל דהנה התוס' כתבו ג"כ כלשון רש"י, כנגד כל מלאכה שבתורה. ואולי י"ל דכוונתם כמניין כל מלאכה, היינו המלים 'כל מלאכה' נמצאים ט"ל פעמים, ובתורה יש מ"א פעמים 'כל מלאכה' גם עם אותיות השימוש 'בכל' 'לכל' 'וכל'. ויש להוציא שתי פעמים, וחלב יעשה לכל מלאכה (ויקרא ז', כ"ד), 'בכל מלאכת' (ויקרא י"ג, מ'), ולחשוב רק 'כל מלאכה' שכתוב בעניני שבת ויו"ט ומשכן, ונשאר בדיוק ט"ל.

הוא ספר לפי הקונקורדנציה, שיש בתורה ארבעים ואחד פעם 'כל מלאכה', אבל שתיים יוצאים מן החשבון. צריך לא להתבלבל בכך. דהיינו, ראשית תיקח בחשבון, רק היכן שכתוב 'בכל מלאכה', 'לכל מלאכה', 'וכל מלאכה'. הרי ישנן אותיות השימוש, שסימנן בוכ"ל, או מש"ה וכל"ב. ממילא, אם יש לך 'בכל' בבי"ת, או 'לכל' בלמ"ד, תכניס זאת לחשבון. יוצא מן החשבון 'ככל' בכא"ף, שאינו כתוב בצמוד למלה מלאכה. א"כ הוא כותב, מצאתי ארבעים ואחד.

אבל שתיים, נוציא מן החשבון. האחד, הוא הפסוק **וְחָלֵב וְחָלֵב נְבִלָה וְחָלֵב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל־מְלֵאכָה**. תכף נראה, מדוע הוא יוצא מהחשבון. והפסוק הנוסף הוא, **אֹרְזוּ בְּעֹרֹר אֹרְזוּ בְּכָל־מְלֵאכָת עֹרֹר**. אמנם כתוב בפסוקים אלו את המלים 'לכל מלאכה', או 'בכל מלאכה', אבל הם אינם בחשבון, כיון ששם לא מדובר על שבת או יו"ט או המשכן. רק מה שמדובר על שבת או יו"ט או המשכן, הרי שהוא בחשבון. אבל

כאן שהמדובר על חלב נבלה, הדבר אינו שייך לחשבון. כאשר כתוב 'לא תעשה כל מלאכה', התורה מדברת לגבי שבת, א"כ פסוק זה הוא בחשבון. תחפש 'כל מלאכה' שכתוב לגבי שבת או יו"ט או המשכן, ותכניס זאת לחשבון. אבל אם מדובר על צרעת, כגון הפסוק 'בכל מלאכת', המדובר על נגע צרעת, או אם מדובר על חלב, אלו אינם בחשבון. מה כן תכניס בחשבון? למשל בפרשת ויכולו, שם כתוב וַיִּכַּל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וּבְרֵאשִׁית ב', ב'. המלה 'מלאכתו' הראשונה, אינה נחשבת, כי לא כתוב 'כל'. אבל בהמשך כתוב 'מכל מלאכתו', א"כ הוא בחשבון. ובפסוק הבא כתוב, וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ [שם שם ג'], גם הוא שייך לחשבון.

אם כן, תירצנו שאלה אחת. אבל לכאורה נכנסנו כעת לקושיא אחרת, כפי ששאלתם מקודם. אבל בכל אופן, מבחינת החשבון, הדבר יוצא במדוייק, שישנם שלשים ותשע 'כל מלאכה' בתורה. אבל אתם שואלים יפה, שאלה טובה. אם-כן, מה בעי רב יוסף? הרי אצל יוסף הצדיק כתוב, 'זיבא הביתה לעשות מלאכתו', לא כתוב 'כל מלאכתו', א"כ מה שאלת הגמרא? וגם השאלה הבאה בגמרא, 'זהמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה', בסדר, 'לכל המלאכה' הוא בחשבון, אבל 'זהמלאכה היתה דים', הרי לא כתוב 'וכל מלאכה', א"כ מדוע רב יוסף מסתפק על כך? זאת קושיא אחת.

יש לי כאן שש שאלות על דבריו, אולם בסוף תראו כיצד בעז"ה כל השאלות יהיו מתורצות. השאלה הראשונה והשנייה, הן שתי השאלות ששאלתם.

השאלה השלישית, הרי אמרנו, כי אנו לוקחים בחשבון, רק היכן שמדובר על שבת ויו"ט ומשכן. א"כ בפסוק לגבי יוסף, 'זיבא הביתה לעשות מלאכתו', היכן מדובר על שבת?

השאלה הרביעית, הרי אמרת, כי ספרת ומצאת שיש בתורה שלשים ותשע מקומות, שכתוב בהם 'כל מלאכה'. בעצם ישנם ארבעים ואחת, והורדנו שתיים, כי האחד מדבר על נגע צרעת, והשני מדבר על חלב. יוצא, שישנם שלשים ותשע בדיוק. א"כ קשה, מה רוצה רב יוסף? הרי כבר יש לנו שלשים ותשע פעם, בלי הפסוק של יוסף? הרי מצאת כבר בתורה, שלשים ותשע במדוייק. א"כ מה רב יוסף שואל, האם הפסוק 'זיבא הביתה לעשות מלאכתו' הוא בכלל, או שלא? כבר אינני מדבר על כך, שלא כתוב 'כל'. אלא גם אם תוסיף את הפסוק הזה, הרי כבר יהיו ארבעים, ואנו הרי כבר מצאנו את השלשים ותשע? אם היו רק שלשים ושמונה, ניחא, כיון שכעת השאלה היא, מהו השלושים ותשע? האם הפסוק שכתוב אצל יוסף, או הפסוק והמלאכה היתה דים? אבל אם אמרת, כי כבר ישנם שלושים ותשע, א"כ מה קשה לרב יוסף? לכאורה מוכח מרבי יוסף, מדברי הגמ' משמע, כי לא כך הוא עשה את החשבון.

השאלה החמישית, ועל שאלה זו כבר עמדו המפרשים, אבל לפי מה שאנו רוצים לומר, בעז"ה גם דבר זה יהיה מתורץ. מהרש"א [שם] עומד על כך, שלכאורה ישנו דבר שאינו מובן. הרי בהתחלה בעי רב יוסף, האם הפסוק 'זיבא הביתה לעשות מלאכתו' הוא מן המניין, או שלא? וכאשר אביי שואל אותו, מה הספק? תביא ס"ת ונספור? וכפי שאמרנו, אין בכך ביטול תורה, א"כ נספור אחד אחד, ונראה אם הוא מהחשבון, או שלא? עונה לו על כך רב יוסף, לא, אני מסתפק על משהו אחר, על הפסוק 'זהמלאכה היתה דים', האם הוא בחשבון, או שלא? א"כ, למה בלבית אותנו? תגיד מראש, כי אתה מסופק על שני הפסוקים הללו. תגיד כי השאלה היא, גם על הפסוק 'זיבא הביתה לעשות מלאכתו', וגם על הפסוק 'זהמלאכה היתה דים'? האם הפסוק הראשון הוא בחשבון, או שהפסוק השני? למה רק אחרי שאביי שואל אותך, אתה מסביר לו בעצם במה

הסתפקת? תגיד מראש, מה הספק? אתה עושה לי, כעין חידה.

גם מהרש"א, וגם הבן יהוידע, עמדו על השאלה הזאת, ונדחקו לתרצה. ואכן זהו דיוק. למה רב יוסף, לא אמר מראש את הבעיא שלו בשלימותה? מדוע הוא אמר רק חצי שאלה? ורק אחרי שאביי הלחיץ אותו, אמר לו לספור, רק אז עונה לו רב יוסף, כי זה לא יעזור שנספור, משום שיש לי ספק נוסף גם על הפסוק השני?

השאלה הששית, מה בעי רב יוסף, האם הפסוק 'לעשות מלאכתו' הוא בחשבון? וכי ישנה נפק"מ מכך, אם זה מהחשבון, או השני מהחשבון? לכאורה, מאי נפקא מינה?

על שאלה זאת, כבר עומד בעל דברי מנחם (בתורה שלמה שם), וכותב כך, לפענ"ד קשה מאד להבין איבעי דר' יוסף, לפי פרש"י. דהרי האונקלוס ור"י ור"נ ורוב מפרשים קרא דזיבא לעשות מלאכתו כפשוטא דקרא, מלאכתו ממש. ושמואל ור' יוחנן דורשים לגנאי (או לשבח כדלעיל התם אות צ"ה) דלעשות צרכיו נכנס. א"כ היאך אפשר שר' יוסף מסתפק, אם יש להביא סיוע וראיה, דגם ר' שמעון בר' יוסי ס"ל כמ"ד זה או כאידך? מה נרויח בזה אם נדע שיש עוד מ"ד כדרש זה או לא? וע"ז יאמרו בגמ' תיקו? ולא רגיל דבר כזה בגמ'. כיון דלהלכה אין נפק"מ בבעיית ר' יוסף, דלכ"ע יש רק ט"ל מלאכות, ולרשב"י המספר ט"ל סמכו על מלאכה שבתורה?

דהיינו, הרי הרבה מפרשים אומרים, כי הפסוק זיבא הביתה לעשות מלאכתו, הוא כפשוטו. שמואל ורבי יוחנן דורשים זאת לגנאי, שנכנס לעשות צרכיו, דהיינו שח"ו היה כוונתו לדבר עבירה. אם כן, מה מסתפק רב יוסף, האם להביא ראיה למאן דאמר הזה, או למאן דאמר הזה, ושנראה לפי החשבון? איך רב יוסף בא להסתפק, אם להביא מפה ראיה? ומה נרויח מכך? הרי בלאו הכי ישנה מחלוקת בעניין? רב

יוסף רוצה לדעת, האם המאן דאמר הזה, שאמר שזה כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת, כמו מי הוא סובר? נו, וכי זה יפתור את השאלה? הרי בלאו הכי ישנם פירושים אחרים. כל השאלה היא, מה סובר המאן דאמר הזה. ועל זה הגמ' באה ואומרת תיקו? נשאר לנו הספק, ואיננו יודעים? הרי דבר כזה, אינו רגיל בגמ'? כיון דהשאלה של רב יוסף, אין בה נפק"מ להלכה. הרי לכולי עלמא ישנן רק ט"ל מלאכות, על זה אין ויכוח, השאלה רק על מה זה נסמך.

בגלל קושיא זו, הוא רוצה לומר, כי אכן ישנה נפק"מ מכך, לגבי השאלה האם חשבונות אסורים מדאורייתא, והאם הדבר נכלל בעשה ד'תשבות', או שלא? א"כ הדבר תלוי. אם נפרש לפי התרגום, למבדק בכתביה חשבניה, א"כ יכול להיות ראיה, כי גם חשבונות הם בכלל האיסור דאורייתא. הוא עושה כאן פלפול, בכדי להסביר כי ישנה נפ"מ לדינא, מכל העניין הזה.

אבל, האמת תורה דרכה. כל הקושיות הללו מראים, כי ישנו כאן משהו נעלם. אולם לפי מה שדיברנו בשיעורים הקודמים, כל הקושיות הללו, הן רק ראיה לדברים שאמרנו.

דהיינו, הרי דיברנו על כך, שיוסף הצדיק נקרא 'כל', כמו שנאמר זיכלכל יוסף את אביו ואת אחיו, וכן זיהימן וכלכל'. ואמרנו גם כי יוסף הוא 'רזא דשבתא', דהיינו הוא סוד שבת. והסברנו כי גם למאן דאמר 'לעשות צרכיו נכנס', זה לא שח"ו היתה לו כוונה לדבר עבירה, בודאי שהוא לא רצה לעשות עבירה, אלא שהוא חשב כך לשם שמים, כפי שאשת פוטיפר ראתה באיצטרולוגין שלה, וגם הוא כל שכן שראה, שיצא מהם מנשה ואפרים, ומשיח בן יוסף. כמו שיצאו מתמר, זרח ופרץ. א"כ, 'לעשות צרכיו נכנס', פירושו הוא נכון. כלומר, הוא חשב, כי גדולה עבירה לשמה, ובמצב הזה מותר לעשות כך. ישנם מצבים, שאכן

הדבר מותר. ובפרט שנאמר, 'זיהי כדברה אל יוסף יום יום', במשך שנה שלימה היא מדברת איתו ומפתה אותו וכו' על כך, א"כ הוא חשב, אולי אני טועה, אולי אכן היא צודקת, והדבר הוא נכון. לכן הוא נכנס. והראיה שכוונתו היתה לשם שמים, כי ברגע שיעקב אבינו מופיע לו בחלון ומוחה בו, מיד הוא זינס ויצא החוצה, הוא ברח, א"כ טעיתי במחשבתני. דיברנו על כך בהרחבה ובאריכות. בכל אופן, יסוד כל הדברים, נמצא בדבר הזה. שיוסף הוא 'רזא דשבתא', ויוסף נקרא 'כל'. לפי ההקדמה הזאת, כל הקושיות נפתרו, וניישבם אחד לאחד.

מה שאלנו, שבפסוק לגבי יוסף, לא כתוב 'כל'?
התשובה היא, כי לא צריך לכתוב 'כל', מאחר ויוסף בעצמו הוא 'כל'. אם אתה מדבר על יוסף, כאילו כתוב 'כל', לא צריך לכתוב זאת במפורש, כי זה הוא, זאת המהות שלו.

מה שאלנו, שפסוק זה, אינו שייך לשבת? והרי אנו מונים, רק 'כל מלאכה' שכתוב לגבי שבת? התשובה היא, כי יוסף הוא 'רזא דשבתא'.

ובעצם אפשר להוסיף עוד דבר, ישנם כאלה האומרים, כך מובא בילקוט שמעוני בשם רבי אליעזר, כי המעשה של'אשת פוטיפר, היה ביום שבת. א"כ מה הפירוש 'לעשות מלאכתו'? הרי אין בשבת 'מלאכתו'? הלא יוסף שימר את השבת, אפילו במצרים? אלא התשובה היא, 'לעשות מלאכתו' היינו, לעסוק בתורה. זאת היתה המלאכה שלו, תורתו אומנותו.

מה ששאלנו לגבי הפסוק 'זהמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה', כאן צריכים להגיד תירוץ אחר, ולכן נשאיר זאת לסוף. וכן לגבי השאלה הבאה, צריך כאן עוד כמה הקדמות, בכדי ליישב זאת.

מה שאלנו, למה רב יוסף לא שאל מיד בהתחלה, גם על הפסוק 'זהמלאכה היתה דים'?

התשובה היא, כי בעצם, זה הדבר שהפריע לרב יוסף. שימו לב, לכן זה 'בעי רב יוסף'. כי רב יוסף, הוא ניצוץ של'יוסף הצדיק. הוא רצה להבין, את המדרגה של'יוסף. הוא רצה לדעת, להביא ראיה והוכחה, להוציא את יוסף צדיק גמור, בלי שום צד של חטא ח"ו. הוא רצה שתהיה הוכחה, כי הדבר בכלל אינו כמו המאן דאמר של 'לעשות צרכיו נכנס'. הוא לא רצה להגיע לתירוץ, שכוונתו היתה לשם שמים. אלא הוא העדיף לפרש, כי זהו 'מלאכתו ממש'. לכן הוא מחפש הוכחה, בכדי לבסס זאת, שיוסף היה צדיק יסוד עולם, בלי שום צד אחר. וקל וחומר לא כאותו מאן דאמר המפרש, שהוא התכוון ח"ו לעבירה ממש, כפי שהבאנו שישנן דעות כאלה שפירשו כך, ואמרו כי ישנו מוסר השכל מכך. או כל מיני תירוץ אחרים, שאמרו על הדבר. לכן רב יוסף בא להראות, כי יוסף הצדיק, הוא צדיק יסוד עולם, נקי ופטיר ועריר מכל טענה ומענה.

מה שאלנו, מאי נפק"מ? התשובה היא, אכן אין נפק"מ לדינא, אבל זאת היא הנפק"מ, להבין את המדרגה של'יוסף, שהוא צדיק יסוד עולם. וכבר הבאנו, כי אותו רב יוסף, שואל בגמרא מס' קידושין, על מה שכתוב בגמרא 'מפני מה נקראו ראשונים סופרים, שהיו סופרים כל אותיות שבתורה'. וא"ו דגחון, חצי התורה באותיות. על כך 'בעי רב יוסף, וא"ו דגחון, מהאיי גיסא או מהאיי גיסא'. גם פה תבוא ותשאל, וכי מאי נפק"מ לדינא? הרי אין נפק"מ לדינא, אם זהו מצד ימין, או מצד שמאל? אלא תירצנו, כי הוא"ו דגחון, רומז ליוסף הצדיק. הסוד של יוסף הצדיק, זאת האות וא"ו. לכן על כך, 'בעי רב יוסף'. גם כאן, רב יוסף רוצה לדעת זאת. הרי הסברנו, כי במדת היסוד, ישנן שלש אפשרויות. ישנו יסוד, שהוא באמצע ממש. ישנו יסוד, שמחזיק את מה שמעליו. וישנו יסוד, שמחזיק את מה שתחתיו. וכפי שאמרנו, בעולם הגשמי, כל היסודות הם מלמטה. לא יכול להיות בניין, שהיסוד יהיה מעליו, אלא היסוד תמיד הוא מתחתיו. אבל בעולמות הרוחניים

העליונים, הדבר הוא הפוך. יכול להיות יסוד, שיהיה מלמעלה, ותחתיו יהיה הבניין. זה כמו אילן הפוך, שהשרשים למעלה, והענפים למטה. כך הבאנו בשם ספר שערי אורה. שברוחניות שייך דבר זה. ובכדי לשבר את האוזן, הוא מביא דוגמא מהמגנט. דהיינו, אכן צריך לבנות מעל הבניין, כי היסוד הוא מתחת, אבל ישנו מצב כמו מגנט, שנמשכים ובאים אליו. אם כן, יכול להיות שהיסוד יהיה מלמעלה, והמלכות תהיה מלמטה, וכך הדבר מתחבר ומתקשר. זהו מה שכתוב 'בעי רב יוסף, וא"ו דגחון, מהאיי גיסא או מהאיי גיסא'. הדברים עמוקים ונעלמים. א"כ זהו אותו רב יוסף, הרוצה לדעת גם לגבי יוסף הצדיק, וזאת היא הנפק"מ מכך.

לגבי מה ששאלנו, על הפסוק 'המלאכה היתה דים', כאן צריך לתרץ, כי כנראה בגלל שבהמשך הפסוק כתוב 'לכל המלאכה', א"כ המלה 'כל', יכולה לחזור גם על הרישא. משמשת לכאן ולכאן. ממילא הדבר מיושב.

אבל שאלנו שאלה חזקה נוספת, לפי מה שאומר בעל דברי מנחם, כי הוא מצא שישנן ט"ל פעמים 'כל מלאכה' בתורה, במדוייק, א"כ מה רב יוסף שואל? הרי אם אתה רוצה להוסיף את הפסוק 'לעשות מלאכתו', או את 'המלאכה היתה דים', א"כ כבר יהיו ארבעים? והרי בלאו הכי יש לנו ט"ל? א"כ לא חסר לי במספר ט"ל, אלא חסר לי את המספר ארבעים?

לכן צריכים להקדים, כי ישנו מושג ידוע, של גימטריא 'עם הכולל'. הזכרנו זאת כבר בעבר, כי ישנם חשבונות של-גימטריא, שהוא עם הכולל. צריכים לדעת, כי זהו אינו דבר דחוק, אלא זאת שיטה, וישנן לכך ראיות מן התורה. כמדומני, ישנן לכל-הפחות שלוש ראיות בתורה, לעניין של גימטריא עם הכולל. הראשון הוא בפסוק, 'לא-תבשל גדי בחלב אמו

[שמות ל"ד, כ"ז]. 'גדי בחלב', בגימטריא ששים, עם הכולל. מכאן ראייה, לביטול בששים של בשר וחלב מן התורה. תעשו חשבון, 'גדי בחלב' זה חמשים ותשע, ורק עם הכולל זה ששים.

ראייה נוספת, מן הפסוק 'אפרים ומנשה פראובן ושמעון יקיימו לי' [בראשית מ"ח, ה']. 'אפרים ומנשה', זה בדיוק אותה הגימטריא של 'כראובן ושמעון', עם הכולל.

אבל ישנה ראייה יותר חזקה. בעצם אינני יודע מה יותר חזק, כי כולם הם יסודות טובים, אולי לכל אחד ישנה בחינה אחרת, וישנם צדדים לכאן ולכאן. כתוב בפסוק בפרשת ואתחנן, 'כִּי-תוֹלֵיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשְׁתֶם בְּאֶרֶץ וּדְבָרִים ד', כ"ה, אנו קוראים זאת גם בתשעה באב. אומרים חז"ל, 'צדקה עשה הקב"ה עם ישראל, שהגלה אותם שנתיים לפני הזמן. כי לפי החשבון, היה צריך להיות, לפי המניין ונושנת"ם. אילו היה מתקיים מניין ונושנת"ם, דהיינו שהם היו בא"י וחטאו במשך שמונה מאות חמשים ושתים שנה, א"כ ח"ו היה מתקיים עליהם מקרא שכתוב אחרי כן, 'כִּי-אָבַד תְּאֲבִדוּן מִהָרָ' [מרן שליט"א קורא בכינוי, 'אבד יאבדון מהר']. לכן עשה הקב"ה חסד עם ישראל, והגלה אותם שנתיים לפני כן. הקב"ה לא המתין, שישחיתו ויעשו פסל ומסכה, ויעבדו ע"ז 852 שנה, לכן הוא הקדים זאת בשנתיים. לא היו 852 שנה, כמניין ונושנת"ם, אלא רק 850 שנה. אולם כאן הבן קופץ ושואל, א"כ היה מספיק 851, למה 852? אלא התשובה, בכדי שלא תבוא הגימטריא 'עם הכולל'. דהיינו, אם הקב"ה היה מגלה אותם רק שנה אחת, א"כ זאת לא היתה הוכחה, כי אולי זה 'עם הכולל'. בכדי שלא תגיד, 'עם הכולל', לכן הקב"ה היה חייב להורידם שנתיים לפני כן. אלו ראיות הפלא ופלא.

כעת נחזור לענייננו, אמנם ישנם שלשים ותשע פעם 'כל מלאכה', אבל הדבר אינו מספיק, כי תמיד צריך להיות 'עם הכולל', כלומר צריך להיות ארבעים. כעת גם מובן, למה חז"ל אומרים, 'אבות מלאכות ארבעים חסר אחת'. לכאורה תגיד בקיצור, שלשים ותשע, תחסוך מלה אחת. אלא התירוץ הוא, לא, כי צריך את הכולל. ולמה צריך את הכולל? זהו מה שרב יוסף שואל. כי אם אתה מדבר על יוסף הצדיק, הרי שהוא 'הכולל' הטוב ביותר. הוא ה'כל', הוא ה'מכלכל'.

עכשיו גם מובן, למה רב יוסף שאל בהתחלה, רק על הפסוק של יוסף, 'זיבוא הביתה לעשות מלאכתו', ולא שאל גם על הפסוק 'זהמלאכה היתה דים'. כי זה הדבר, שהיה מציק לו. נכון שהוא מסתפק גם על הפסוק 'זהמלאכה היתה דים', אבל עיקר הספק שלו היה, לגבי הפסוק של יוסף. לכן הוא מביא בהתחלה רק את הפסוק של יוסף, ולא את הפסוק 'זהמלאכה היתה דים'. רק אחרי שאביי שאל אותו, נביא ס"ת ונמנה, אז הוא אמר, כי כוונתו שיש לו עוד ספק, גם על הפסוק השני. אבל מה בעצם היתה התכלית, בשורה האחרונה, הוא רוצה לדעת לגבי יוסף. זה מה שרב יוסף רוצה לדעת. הוא מסביר את הספק, ומפרש אותו. א"כ יוצא, כי יוסף הוא הכולל, את ה'כל', ולכן הוא הגימטריא עם הכולל. והדברים מאירים ומזהירים כזוהר הרקיע.

וכפי שאמרתי לכם, פירוש זה נראה מכוון לאמיתה של תורה, וישנם עוד כמה דברים להוסיף בעניין זה. בלא נדר בהזדמנות.

מדוע מרדכי נקרא מרדכי הצדיק והקשרו ליוסף הצדיק.

נחזור לעניין מרדכי היהודי, גם הוא נחשב צדיק. לא לחנם קראו לו חז"ל, מרדכי הצדיק. והסיבה היא, כי כתוב באסתר רבה, על הפסוק וַיְהִי כַּאֲמָרָם אֱלֹוֹי יוֹם וַיּוֹם וְלֹא שָׁמַע אֱלֹוֹהִים

ואסתר ג', ד', אמר ר' יוחנן בשם ר' בנימין בר רבי לוי, בניה על רחל, נסן שוה וגדולתן שוה. בניה של רחל, ניסן שוה וגדולתם שוה. מי אלו הבנים של רחל? יוסף, הוא בנה של רחל. וגם מרדכי, הוא מבני בניה של רחל. 'איש ימיני היינו, שהוא בא משבט בנימין. 'איש יהודי 'איש ימיני, אביו מבנימין, ואמו מיהודה. א"כ הבנים של רחל, הנס שלהם הוא שוה. מה הפירוש 'הנס'? בעל מדרש הגדול גורס, 'נסיון שוה'. גם בעל יפה ענף ודף י"ט מעצמו, התלבט בכך, כיצד לפרש את המלה 'ניסן'? פירוש אחד הוא אומר, שזהו לשון נסיון. הוא כיוון לבעל מדרש הגדול, הגורס כך ממש בהדיא. או שהפירוש הוא, לשון נס ודגל. כלומר עומדים על משמרתם והקמת דגלם. כי כמו שיוסף לא נסוג אחור, ליוסף היתה כזאת עקשנות, לצד הטוב, עם שהפצירה בו יום ויום, כן מרדכי עמד טעמו בו, לבלתי השתחוות להמן, משום לְתֵא דַעֲזֵי, וכמוֹכֵן שלא נהנה בסעודת אחשורוש עכ"ל. הנסיון שלהם, או השיטה שלהם, דהיינו הנס והדגל שלהם, של יוסף ומרדכי, היה שוה.

ממילא אני מבין, למרות שהדבר לא כתוב במפורש, כי כמו שכתוב אצל יוסף, זיהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה, חז"ל אומרים כי 'יום יום' היינו שנים עשר חודש, א"כ גם לגבי מרדכי, מה שכתוב זיהי כאמרם אליו יום ויום, כנראה שהמדובר על שנים עשר חודש. ואל תתפלאו על כך. לומר כי הדבר נראה מוגזם, שנים עשר חודש. אבל ראיתי על הפסוק, 'ובכל יום יום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים', מובא בספרים ועיין מעם לוועז, כי זה היה במשך חמש שנים. א"כ גם כאן יכול להיות, כי לפחות זה שנה. זגדולתם שוה היינו, שהקב"ה נתן להם שכר שוה.

אומר המדרש כך, נסן שוה, הה"ד זיהי כדברה אל יוסף יום יום, וכאן כתיב זיהי כאמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם. ולהלן כתיב ולא שמע אליה לשכב אצלה. בדיוק אותם המלים,

ממש אותה ההשוואה. אצל יוסף כתוב, זיהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה. ואצל מרדכי כתוב, זיהי כאמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם, כמעט אותן המלים. וגדולתן שוה, הה"ד זיסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אותו בגדי שש. כאן כתיב זיסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי. להלן כתיב זירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו לפניו אברך, וכאן כתיב זנתון הלבוש והסוס וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו. אם כן זכה יוסף, ואותו הדבר זכה מרדכי.

כאשר נדייק, נראה כי אצל יוסף כתוב זיהי כדברה אל יוסף, משא"כ אצל מרדכי כתוב זיהי כאמרם אליו יום ויום. דרך אגב, כבר ישנה השוואה באות כא"ף, זה אותו הדבר, כדברים ו'כאמרם'. אבל לכאורה ישנו הבדל, כי זה בלשון אמירה, וזה בלשון דיבור. דיבור היינו, בלשון קשה. כמו שנאמר, דַּבֵּר הָאִישׁ אֶדְנֵי הָאָרֶץ אֲתָנּוּ קְשׁוֹת [בראשית מ"ב, ל]. ואמירה היינו, בלשון רך. אלא שישנו הבדל. אצל יוסף, אשת פוטיפר איימה עליו. אמנם בהתחלה, היא ניסתה לפתותו. אבל כשראתה שהוא לא שומע אליה, אז היא עשתה לו צרות. כמו שהגמ' אומרת במס' יומא ודף לה ע"ב, שאמרה לו כי היא תסמא את עיניו, ותכופף את קומתו, ותשים אותו בבית סוהר. ומצינו כי עוד הרבה איומים היא איימה עליו. יתירה מכך, כתוב שהיא עשתה לו שְׁרִתוּעַ שֶׁל־בְּרֹזל מתחת לצוארו, רק בכדי שיסתכל עליה. היא שמה לו משהו, שפוד כמין יתד חד (זהו פי' שְׁרִתוּעַ), שאם הוא מוריד את הראש, הוא מקבל מכה או נדקר. כמו שנאמר עָנּוּ בַּפֶּבֶל רָגְלוֹ בְּרֹזֶל בְּאֵה נִפְשׁוּ וְתֵהִלִים ק"ה, י"ח. אולם הוא לא ויתר, ולא הסתכל. עמד בכל הקשיים. הוא ידע את הסוד, דבר שהעין אינה שולטת בו, אין יצה"ר. לא ראיתי, כאילו לא קיים. אפי' שהיה לו כואב ממש, אבל שום דבר לא שבר אותו. כך יום יום, במשך שנה תמימה. לכן כתוב שם,

כדברה, דהיינו לשון קשה. אבל אצל מרדכי, הם לא רבו איתו, לא ניסו לכפות עליו, אלא כאמרם, אמירה היינו בלשון רך, וכך במשך יום יום.

אבל צריכים לשאול שאלה נוספת, למה אצל יוסף כתוב זיהי כדברה אל יוסף יום יום, ואצל מרדכי כתוב כאמרם אליו יום ויום, בתוספת האות וא"ו?

אלא, חזרנו לעניין של האות וא"ו. באים לומר, כי מרדכי הוא צדיק יסוד עולם. שומר אות ברית קודש. היכן רואים שמרדכי צדיק יסוד עולם? צריכים לדעת, מקודם אמרנו, כי ישראל נהנו מסעודתו של-אחשורוש. אבל חז"ל אומרים לנו, כי לאמיתו של-דבר, הדבר היה הרבה יותר חמור מכך.

כתוב באסתר רבה [סי' ז' אות י"ח] כך, א"ר יצחק נפחא, המן הרשע בעלילה גדולה בא על ישראל. הדא הוא דכתיב זבמלאת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה, ואין העם האמור כאן אלא ישראל, הה"ד אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בי"י. אמר המן לאחשורוש, אלדיהם של-אלו שונא זמה, העמד להם זונות ועשה להם משתה. וגזור עליהם שיבואו כולם ויאכלו וישתו, ויעשו כרצונם. זה היה מהות המשתה של-אחשורוש. הרי הפרסים, היו פרוצים מאד, זאת השיטה שלהם. המן מחפש, כיצד להעליל על עם ישראל, וכבר אז הוא בא ומציע, שתהיה פריצות גדולה, בכדי להכשיל את עם ישראל. הוא ידע, כי בכך מדת הדין תתעורר עליהם. אבל הוא לא רוצה, שהקב"ה יאמר, כי הכריחו את עם ישראל לכך. לכן, הרעיון שלו הוא, לעשות כרצון איש ואיש, לא מכריחים אותם. תביא להם אוכל, שיהנו מהסעודה וישתו וישתכרו, ואז ממילא ייכשלו רח"ל.

כיון שראה מרדכי כך, עמד והכריז עליהם ואמר להם, לא תלכו לאכול מסעודתו של-אחשורוש. מרדכי מפרסם, עושה מודעות

וכרוזים, שאסור ללכת למשתה של-אחשורוש. שלא הזמין אותם, כי אם ללמד עליכם קטיגוריא, כדי שיהא פתחון פה למדת הדין לקטרג עליכם לפני הקב"ה. מרדכי הבין, להיכן הדברים הללו מגיעים. שהדבר יהיה ח"ו אסון, מבחינת הפריצות. ולא שמעו לדברי מרדכי, והלכו כולם לבית המשתה.

בעת אני שואל אתכם שאלה, היכן היו כל גדולי הדור? למה רק מרדכי מדבר? איפה כולם? הדבר פלא עצום. הרי כתוב על הפסוק זרצו לרוב אחיו, שהיו שם סנהדרין. אלא כנראה, שהיו להם כל מיני תירוצים. אף אחד לא מדבר, כולם שותקים.

ממשיך המדרש ואומר, אמר רבי ישמעאל, שמונה עשר אלף וחמש מאות וארבעים וארבעה הלכו לבית המשתה. לא אחד ולא שנים, אלא יותר משמונה עשרה אלף, והמדובר רק על שושן הבירה. ואכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו. בעוה"ר, הם נכשלו.

מיד עמד השטן, והלשין עליהם לפני הקב"ה. ואמר לפניו רבש"ע עד מתי תידבק באומה זו, שהם מפרישין לבבם ואמונתם ממך. אם רצונך, אבד אומה זו מן העולם, כי אינם באים בתשובה לפניך. אבל מה יגיד השטן להקב"ה? איזו אומה שיקח לו? אם לא ישראל, את מי תיקח? את הפרסים? הם הרי עוד יותר גרועים? אמר הקב"ה, תורה מה תהא עליה? מה נעשה עם התורה? אמר לפניו, רבש"ע, תסתפק בעליונים. לא צריך בני אדם, אלא התורה תהא בשמים. כמו שנאמר תִּנְהַ הַדָּרָךְ עַל הַשָּׁמַיִם [תהלים ב', ח"ו]. וגם הקב"ה השוה דעתו למחות את ישראל.

באותה שעה אמר הקב"ה, למה לי אומה שבשבילה הרביתי אותותי ומופתים לכל הקמים עליהם לרעה. רח"ל, אשביתה מאנוש זכרם. מיד אמר הקב"ה לשטן, הבא לי מגילה, ואכתוב עליה פְּלִיָּה. באותה השעה, הלך

השטן והביא לו מגילה, וכתב עליה. מיד יצתה התורה בבגדי אלמנות, ונתנה קולה בבכי לפני הקב"ה. וגם מלאכי השרת צעקו לקול בכיתה, ואמרו לפניו, רבש"ע, אם ישראל בטלים מן העולם, אנו למה אנו צריכים בעולם? שנאמר הֵן אַרְאֶלֶם צָעֲקוּ חֲצָה מִלְּאֲכֵי שָׁלוֹם מִרְ יִבְיִין [ישעיהו ל"ג, ז']. כיון ששמעו חמה ולבנה, כך הוסיפו נגהם. שנאמר אֲלֵבִישׁ שָׁמַיִם קִדְרוֹת וְשָׁק אֲשִׁים כְּסוֹתֶם [ישעיהו נ', ג']. באותה שעה, רץ אליהו זכור לטוב בבהלה אצל אבות העולם, ואצל משה בן עמרם. ואמר להם, עד מתי אבות העולם רדומים בשינה, ואי אתם משגיחים על הצרה שבניכם שרויין בה. כי מלאכי השרת, וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים במרר. ואתם עומדים מנגד, ואינכם משגיחים? אמרו לו, מפני מה? אמר להם, מפני שנהנו ישראל מסעודתו של-אחשורוש. ובעבור זאת נגזרה עליהם גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם. אמרו לו אברהם יצחק ויעקב, אם הם עברו על דת הקב"ה, ונחתמה גזירתם, מה אנו יכולים לעשות?

חזר אליהו ואמר לו למשה, אי רועה נאמן, כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל, וביטלת גזירתם לבלתי השחית. שנאמר, לֹאִי מִשֶּׁה בְּחִירוֹ עָמַד בְּפֶרֶץ לְפָנָיו, לְהָשִׁיב חַמָּתוֹ מִהַשְּׁחִית [תהלים ק"ו, כ"ג]. מה תענה על הצרה הזאת, פִּי בָאוּ בָנִים עַד מִשְׁבֵּר [ישעיהו ל"ז, ג']? אמר לו משה, כלום יש אדם כשר באותו הדור? אמר לו יש, ושמו מרדכי. אמר לו, לך והודיעו, כדי שיעמוד הוא משם בתפילה, ואני מכאן, ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה. אמר לו, רועה נאמן, כבר נכתבה איגרת כליה על ישראל. אין מה לעשות, כבר נגזרה הגזירה, כבר ישנו גזר דין. אמר לו משה, אם בטיט היא חתומה, תפילתנו נשמעת. ואם בדם נחתמה, מה שהיה הוא שיהיה. אין מה לעשות. אמר לו, בטיט היא חתומה. א"כ אמר משה, אז יש סיכוי. אמר לו משה רבינו, לך והודיע למרדכי.

מיד הלך והודיע למרדכי. הדא הוא דכתיב, וּמְרַדְכִי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה, וַיִּקְרַע מְרַדְכִי אֶת בְּגָדָיו, וַיִּלְבַּשׁ שָׂק וְאֶפְרַי, וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר, וַיִּזְעַק וַיַּעֲקֶה גְדֻלָּה וּמְרָה [אסתר ד', א']. חז"ל מדייקים, וכי רק מרדכי ידע את כל אשר נעשה? הרי כולם ידעו את מה שנעשה, ולא רק הוא? אלא התשובה היא, כי הוא ידע מה שנעשה, בעולמות העליונים.

רואים, כי מרדכי הצדיק, עמד על העניין הזה, וניסה להתריע, אולם לא שמעו לו. כידוע, מי שמקנא על עניין הפריצות, הוא הקדוש, הוא צדיק יסוד עולם. אבל האחרים, הם שותקים, טומנים את ראשם בקרקע.

למה רב יוסף נהיה סגי נהור.

דרך אגב, אמרנו מקודם, למה דוקא 'בעי רב יוסף'? כיון שרב יוסף, הוא ניצוץ של יוסף הצדיק. כתוב בספרים, כי רב יוסף, היה סגי נהור. איך הוא נהיה סגי נהור? מובא בספר סדר הדורות, בשם ספר מקור חיים, כי רב יוסף, ישב בבית אפל ארבעים יום, וציוה להביא לפניו אבני שיש, ונסתכל בהם ונעשה סגי נהור.

שמעתם? ישב רב יוסף בבית אפל ארבעים יום, ולאחר ארבעים יום הוא ביקש להביא לפניו אבני שיש, שהם זורחים ומאירים. זהו הבדל קיצוני. ארבעים יום הוא יושב בחושך, ואח"כ משהו עם עצמה גדולה של אור, וכך הוא נהיה סגי נהור.

כך מובא בספר מקור חיים. זהו פירוש לפירושו של רבי אברהם אבן עזרא. תכף אקרא לכם בעהי"ת את לשונו מבפנים. הוא אומר, כי אין ספק שזה בתכלית הפרישות. דהיינו, רב יוסף חשש, כי ח"ו הוא ייכשל בעניין שמירת העיניים. כמו שישנו סיפור דומה, על רב ששת. לכן רב יוסף החליט, כי עדיף לו שלא לראות, ולכן הוא סימא את עצמו. רואים מכאן, כמה רב יוסף דאג לעניין הקדושה והצניעות.

וזה לשון הספר מקור חיים [להר"ר שמואל צרצה, פרשת שלח לך], על הפסוק ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, מה העניין בכך? אומר הראב"ע, רבי אברהם אבן עזרא, העין רואה והלב חומד, והנה יהיה הציצית לאות ולסימן, שלא ירדוף אדם אחר הרהור ליבו, וכל אשר שאלו עיניו. על כך מביא המקור חיים מאמר חז"ל, הני תרי עיניך, תרי סרסורי דחטאה נינהו. ועניין זה, כי באמצעות העיניים, משיג הכח הדמיוני מושגיו. האדם רואה, ואח"כ הדמיון ממשיך לעבוד. והוא סיבת העוונות. הרי הכלל הוא, אין יצה"ר שולט, אלא במה שענינו של-אדם רואות. אם האדם לא רואה, אזי אין לו את זה בראש. אבל אם הוא ראה, כעת הדמיון עובד, ובסוף הוא בא לידי מעשה. והוא כותב דבר מעניין, ומהחסידים שהיו מנהיגים עצמם, שלא להסתכל בשום דבר בהלכם בדרך, מפני שלא יכשלו בעיניהם. ואמרו כי רב יוסף ישב בבית אפל ארבעים יום, ובסוף הארבעים יום ציוה להביא לפניו אבני שיש, ונסתכל בהם ונעשה סגי נהור. ואין ספק כי זה בתכלית הפרישות. ואמרו כי כן עשה רב אשי. כך הוא אומר, שכך 'אמרו', אבל אינו מביא את המקור לכך.

בכל אופן, הוא אומר כי 'החסידים', הם היו מנהיגים את עצמם, לא להסתכל כלום ברחוב, מחשש מכשול. ולא מדובר על חסידי הבעש"ט, אלא על חסידים ואנשי מעשה, הרי מדובר עוד לפני הבעש"ט, 'חסידים הראשונים'. חושבני כי בזמנינו, זה לא רק בשביל 'החסידים'. בזמנינו, הדבר צריך להיות פי אלף, ואין מה להסתכל. אם אתה הולך בדרך, אינך צריך להסתכל ימינה או שמאלה. אין לך מה לראות. כלום. סכנת נפשות. רח"ל.

מדוע האות וא"ו בתיבת ויזתא שבמגילה היא רבת, והאות זא"ן היא זעירא.

דיברנו בשנה שעברה [שיעור מוצש"ק משפטים ה'תשע"ג], על עשרת בני המן, אריסי ארדי

וּזְתָא, אֱלוֹ הַשְּׁלֶשֶׁה הָאֲחֵרוֹנִים, וְאַתְּ אֲרִיסִי וְאַתְּ אֲרִדִי וְאַתְּ וּזְתָא. עֲשֶׂרֶת וּגּו' וְאַסְתֵּר ט', ט' י'. הַסְּבֵרְנוּ בְּזִמְנֵנו, לְמָה אֲרִדִי, חֹסֶר יו"ד? מְדוּעַ 'אֲרִיסִי' מֵלֹא יו"ד, וְאֵילוֹ 'אֲרִדִי', שֶׁהוּא עַל אוֹתוֹ הַמִּשְׁקָל, הוּא בְּכָל זֹאת חֹסֶר? אִמְרָנוּ, כִּי אֲרִדִי, הוּא מְכוּוֹן כְּנֶגֶד הַמְּדָה הַתְּשִׁיעִית, מֵדַת יִסוּד. הַיּו"ד מְכוּוֹנָת כְּנֶגֶד זֶה, וְלִכֵּן הוֹרִידוּ לוֹ אֶת הָאוֹת יו"ד, בְּכַדִּי לְהַרְאוֹת שֶׁהֵם הִיוּ בְּתַכְלִית הַטּוֹמָאָה.

כַּעַת נִמְשִׁיךְ בְּעֵינֵינוּ, בְּשׂוֹרָה מִתַּחַת, כְּתוּב וּזְתָא'. לְמָה הָאוֹת וְא"ו הִיא גְּדוּלָּה, וְהָאוֹת זֹא"ן קֵטְנָה? מְדוּעַ בְּאוֹתָהּ הַמְּלָה, הוּא"ו רְבַתִּי, וְהוּא"ן קֵטְנָה?

אֵלֶּא, הוּא הַדְּבַר אֲשֶׁר דִּיבְרָנוּ מְקוּדָם, לְגַבִּי הוּא"ו דְּגַחֲוֹן. הֲרִי אִמְרָנוּ, כִּי הוּא"ו רּוֹמֵז עַל יוֹסֵף הַצְּדִיק, וְזֶה חֲצִי הַתּוֹרָה בְּאוֹתֵינֵנו, וְעַל כֵּךְ רַב יוֹסֵף בְּעֵי, בְּכַדִּי לְדַעַת כִּי עַל כֵּךְ עוֹמֵד יִסוּד הַתּוֹרָה. דְּהֵינֵנו, הַמְּרַכֵּז שֶׁל־תּוֹרָה, עוֹמֵד עַל עֵינֵי הַקְּדוּשָׁה. רַק עַל כֵּךְ הַקְּב"ה מְקַנָּא. זֶה יִסוּד הַיִּסוּדוֹת, וְשׂוֹרֵשׁ כָּל הַדְּבָרִים הָאֲחֵרִים.

הַתִּייחֶסֶת לְגִזְרַת גִּיּוֹס בְּחֹרֵי יִשְׁבֵּה לְצַבָּא, וּמֵהוֹת הַצַּבָּא כִּיּוֹם.

וְהַיּוֹם בְּזִמְנֵינוּ, רוֹצִים לְהַכְרִיחַ אֶת צִיבּוֹר בְּנֵי הַתּוֹרָה, לְגִיּוֹס לְצַבָּא. לְכַאוֹרָה בְּעַצֵּם, מַה הַבְּעִיא בְּצַבָּא? מַה, וְכִי לֹא הִיא צַבָּא בְּעַם יִשְׂרָאֵל? בְּכָל הַדּוֹרוֹת הִיא צַבָּא. צַבָּאוֹת הֵן. אֵלֶּא הַבְּעִיא הִיא, שֶׁהַצַּבָּא זֶה הַמְּרַכֵּז שֶׁל־טִינוּפָת, מְרַכֵּז שֶׁל־טּוֹמָאָה. א"כ צְרִיכִים לְדַעַת, כִּי אִנְחֵנו נִמְצָאִים הַיּוֹם, בְּמֵאֵבֶק שֶׁל הַקְּדוּשָׁה, כְּנֶגֶד הַטּוֹמָאָה. מְרַכֵּזֵי הַקְּדוּשָׁה, נֶגֶד מְרַכֵּזֵי הַטּוֹמָאָה. כֵּךְ בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים. הַדְּבַר לֹא הִיא צְרִיךְ לְהִיטֵן כֵּךְ, אֲבָל אֱלֹהֵי שִׁיּוּסָדוֹ אֶת הַמְּדִינָה, לְצַעֲרֵנוּ הֵם הִיוּ רְחוּקִים מִתּוֹרָה וּמִצְוֹת, מִמִּילָא אִי אֲפֹשֶׁר לְהִיטֵן בְּמִקּוֹמוֹת הָאֱלֹהִים, מִבְּלִי לְהִיכְשֵׁל. כָּל מִי שֶׁנִּמְצָא שֶׁם בְּמִקּוֹמוֹת הָאֱלֹהִים, מְעִיד עַל כֵּךְ, כְּפִי שֶׁכָּבֵר דִּיבְרָנוּ עַל כֵּךְ בְּאַרְיֻכוֹת, בְּכִינוּס לְבְנֵי הַיִּשְׁבֵּי בְּלַיִל פּוֹרִים קֵטְן שָׁנָה זוּ.

וְקִטְעַת מִתּוֹךְ דְּבָרֵי מְרַן שְׁלִיט"א, בְּעֵינֵי גִזְרַת הַגִּיּוֹס הַמְּרַחֶפֶת עַל בְּנֵי הַיִּשְׁבֵּי הַקְּדוּשׁוֹת, כְּפִי שֶׁנִּאֲמָרוּ בְּמַסְגֶּרֶת כִּינוּס בְּחֹרֵי יִשְׁבֵּי וְאֲבָרְכִים שִׁיחִי מִבְּנֵי עֵדַת תִּימָן, בְּלַיִל פּוֹרִים קֵטְן ה'תשע"ד ב'שכ"ה, לְרַגְלַת עֲשׂוֹר לִיּוֹסֵד הַתְּאֲחָדוֹת בְּנֵי הַתּוֹרָה "תּוֹצְאוֹת חֵיִים" וְהַשִּׁיעוֹר הַשְּׁבוּעִי לְבְּחֹרֵי הַיִּשְׁבֵּי הַמְּתַקִּים בְּבֵיתוֹ מְדֵי לַיִל שְׁשִׁי, מְצוֹרְפִים כְּנִסְפַח בְּסוֹף הַחֹבֶרֶת. הַעוֹרֵךְ.

יּוֹצֵא כֵּךְ. אִמְרָנוּ כִּי בּוּא"ו דְּגַחֲוֹן, הָאוֹת וְא"ו הִיא רְבַתִּי. הַדְּבַר מְרַאָּה, כְּפִי שֶׁכְּתוּב בְּחַז"ל, כִּי מִבְּלַעֲדֵי יוֹסֵף, אִם ח"ו יוֹסֵף הִיא נִכְשָׁל, הַקְּב"ה הִיא מְחַרֵּב אֶת הָעוֹלָם. לִכֵּן כְּתוּב, מִשֶּׁם רוּעָה אֲבָן יִשְׂרָאֵל. א"כ יוֹסֵף, הוּא מֵדַת יִסוּד, וְעַלֵּיו עוֹמֵד כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, כָּל הַבְּנִיין הַרוּחָנִי. וְלִכֵּן הוּא"ו, הִיא חֲצִי הַתּוֹרָה, דְּהֵינֵנו אִמְצַע וּמְרַכֵּז הַתּוֹרָה. וְלִכֵּן הוּא"ו רְבַתִּי. כְּתוּב בְּמַסְכַּת סוֹפְרִים, שֶׁאֵת הוּא"ו הַזֹּאת, צְרִיךְ לְכַתְּבָהּ בְּזְקִיפָה. כֵּךְ גַּם לְגַבִּי הָאוֹת וְא"ו, בְּמֵלֶה וּזְתָא. כּוֹתְבִים הַפּוֹסְקִים, שֶׁצְרִיךְ לְהַגְבִּיהַ אֶת הוּא"ו. יֵשׁ אוֹמְרִים, לְהַגְבִּיהַ אוֹתָהּ בְּכַתִּיבָתָהּ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, לְהַאֲרִיךְ בְּקִרְיָתָהּ. אִנְחֵנו נוֹהֲגִים לְעַשׂוֹת אֶת שְׁנֵיהֶם, גַּם מְאַרְיָכִים בְּקִרְיָאָה, וְגַם בְּכַתִּיבָהּ.

יוֹסֵף הַצְּדִיק, שֶׁמֵּר עַל עֲצֻמוֹ. הוּא יָדַע אֶת הַיִּסוּד, כִּי בְּכַדִּי לְשַׁמּוֹר עַל הַקְּדוּשָׁה, הוּא חֵיִב לְשַׁמּוֹר עַל הָעֵינֵינִים. לִכֵּן, הוּא לֹא הָרִים אֶת עֵינָיו, בְּכָל הַמְּצַבִּים, אֲפִילוֹ שְׁנִיסוֹ לְהַכְרִיחַ אוֹתוֹ. הוּא הַבִּינ, כִּי אִם הוּא עוֹבֵר אֶת הַשְּׁלֵב הַזֶּה, הֲרִי שֶׁהוּא נִכְשָׁל. הוּא הַשְּׁקִיעַ אֶת כָּל הַמְּאֵמָן בְּכֵךְ. אֲבָל כַּעַת, הוּא כָּבֵר יָכוֹל לְהָרִים וּלְזַקּוֹף אֶת הָעֵינֵינִים. לְאַחַר שֶׁהוּא כָּבֵר נִיצַח, הוּא"ו הַזֹּאת יָכוֹלָה לְהִיטֵן זְקוּפָה. בְּמִגִּילַת אִסְתֵּר, מְרַכֵּזֵי הַבִּינ, כִּי הַכְּשֵׁלוֹן שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, הִיא בְּעַצֵּם בְּעֵינֵי הַפְּרִיצוֹת, וְכֵן בְּעֵינֵי עֲבוּדָה זֵרָה. א"כ, כֹּאֲשֶׁר בָּא לִידוֹ עֵינֵי שֶׁל 'לְתָא דַּע"ז', עִם הַמֵּן שֶׁעָשָׂה עֲצֻמוֹ כַּע"ז, הוּא שֶׁם עַל עֲצֻמוֹ אֲנִדְרֵטִי, אוֹ מִשְׁהוֹ שֶׁל־ע"ז, בְּכַדִּי שִׁישְׁתַּחֲוּוּ לְכֵךְ, עַל כֵּן מְרַכֵּזֵי הַתְּרַחֵק מִכֵּךְ בְּתַכְלִית הַרְיָחוֹק. הוּא הַבִּינ, כִּי הוּא חֵיִב לְעַשׂוֹת בְּזֶה מְסִירוֹת נַפְשׁ, כִּיּוֹן שֶׁבְּעַצֵּם זֶהוּ שׂוֹרֵשׁ הַחֲטָא, וְזֹאת הִיא הַסִּיבָה שֶׁנִּגְזְרָה הַגִּזְרָה

על עם ישראל. לכן, הוא היה חייב להתרחק מכך, בצורה הכי קיצונית. זאת גם תהיה התשובה לשאלה, למה מרדכי התגרה בהמן. בע"ה נראה זאת בהמשך, אולם בהתחלה נגמור את הרעיון דלעיל.

מאיך גיסא, מי שנתן את העצה לתלות את מרדכי, זאת היתה זרש. א"כ, מרדכי רמוז באות וא"ו. מרדכי זכה, כפי שאנחנו אומרים, 'ברוך מרדכי'. א"כ הוא"ו נהיה ברוך, נהיה גדול, מגדילים את האות וא"ו. ואילו זרש, נהיתה קטנטנה, צמצמו אותה, לכן הזא"ן קטנה. ב"כה, מלשון בריכה, שפע. קללה מלשון 'הקלו המים', להקל היינו להפחית ולצמצם כמה שפחות.

ואם נרצה להחזיר זאת כלפי המקור, כלפי יוסף הצדיק, הדבר הרמוז באות וא"ו. הרי מי היתה אשת פוטיפר? שמה היה, זליכא. זהו שמה המופיע בספר הישר, וגם רבינו שלום שבזי זיע"א בשיריו מזכיר את השם הזה. א"כ בעצם, הכל מתקשר יחדיו. ויתרה מכך, מבלי להיכנס לשמות, הדבר בא להגיד את שורש הפריצות, כי גם אשתו שלהמן היתה כזאת. הרי כתוב, וישלח ויבא את אהביו ואת זרש אשתו [אסתר ה', י]. היה צריך להביא אותה, כי היא בכלל לא היתה בבית, אלא מסתובבת בשווקים וברחובות. צריך היה המן לקרוא לה, לחפש איפה היא. כמו שהפסוק אומר בספר משלי, המיה היא וסדרת, בביתה לא ישכנו רגליה [משלי ז', י"א]. צריך להביא אותה. א"כ בעצם הדבר בא להגיד, כי הוא"ו זהו שורש הקדושה, והזא"ן זהו הרמז לזנות. האחד מול השני. הגדול מול הקטן. זה בעצם מה שיצא, ועל כך עומדת מגילת אסתר, כי הדבר בא האחד מול השני.

ולגבי מה ששאלנו, מדוע מרדכי התגרה בהמן? התשובה כתובה במס' ברכות [דף ז' ע"ב], א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי, מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר [משלי כ"ח, ד']

עזבי תורה יהללו רשע, ושמרי תורה יתגרו בם. תניא נמי הכי, רבי דוסתאי בר' מתון אומר, מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז, שנא' עוזבי תורה יהללו רשע וגו'. ואם לחשך אדם לומר, והא כתיב [תהלים ל"ז, א'] אל תתחר במרעים אל תקנא בעשי עולה? אמור לו, מי שליבו נוקפו, אומר כן. אין פירושו, לא ללכת נגדם. אלא, אל תתחר במרעים, להיות כמרעים. אל תקנא בעושי עולה, להיות כעושי עולה. ואומר, [משלי כ"ג, י"ז] אל יקנא לבך בחטאים, כי אם ביראת יי' כל היום. אל תלמד להיות בדרך שלהם.

והגמ' ממשיכה להקשות, איני, והאמר ר' יצחק, אם ראית רשע שהשעה משחקת לו, אל תתגרה בו. שנאמר [תהלים י', ה'] יחילו דרכיו בכל עת. ולא עוד, אלא שזוכה בדין, שנאמר [שם] מרום משפטיך מנגדו. ולא עוד, אלא שרואה בצריו, שנאמר [שם] כל צורריו יפית בהם. והגמ' אומרת כמה תירוצים. לא קשיא, הא במילי דידיה, הא במילי דשמיא. אם זה בעניינים אישיים, אזי אל תתגרה ברשע. אבל במילי דשמיא, כן תתגרה. ואיבעית אימא, הא הוא במילי דשמיא, ולא קשיא, הא ברשע שהשעה משחקת לו, הא ברשע שאין השעה משחקת לו. ישנו מצב, שהשעה משחקת לאותו רשע, לכן אל תתגרה בו. דרך אגב, רמוז פה, כי לרשע רק 'השעה משחקת לו', דהיינו זה רק לשעה. אבל בשעה הבאה, הוא כבר יפול. הדבר הוא רק לבינתיים. כעת המזל שלו גבוה, ולכן תיזהר. ואב"א, הא הוא ברשע שהשעה משחקת לו, ולא קשיא, הא בצדיק גמור, הא בצדיק שאינו גמור. דאמר רב הונא, מאי דכתיב [חבקוק א', י"ג] למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו. וכי רשע בולע צדיק? והא כתיב [תהלים ל"ז, ל"ג] יי' לא יעזבנו בידו, וכתיב [משלי י"ב, כ"א] לא יאנה לצדיק כל און? אלא, צדיק ממנו בולע, צדיק גמור אינו בולע. ואב"א, שעה משחקת לו שאני.

ישנם כאן בגמ', כמה תירושים על כך. אינני רוצה להיכנס לכל הפלפול בנושא הזה, המפרשים דנים הרבה בכך, וגם ישנם כאלה שאינם גורסים את התירוץ האחרון, וגם ישנה שאלה כיצד לפרש אותו. בכל אופן, לפי מה שמפרש מעיין הברכות, המובא בעץ יוסף, לפי זה הוא סובר, כי צדיק גמור, אפילו בשעה שהשעה משחקת לרשע, מותר להתגרות בו.

מה ההבדל בין הכתיב לקרי בתיבת "כאמרם" שבמגילה.

ישנו כלל, המובא בפירוש הגר"א, על ספר משלי. הוא אומר יסוד חשוב, בעניין 'כתיב' ו'קרי'. הרי ישנם הרבה 'כתיב' ו'קרי'. הגמ' במס' נדרים [דף לו ע"א] אומרת, קריין ולא כתיבין, וכתיבין ולא קריין, הלכה למשה מסיני. ישנו פסוק בספר משלי, טוב שפל רוח את עניים [עניים] מחלק שפל את גאים [משלי ט"ז, י"ט]. הקרי הוא 'עניים', אבל הכתיב הוא 'עניים'. אומר על כך הגר"א, דבר חידוש. וז"ל, בכל מקום, הקרי הוא נגלה, והכתיב הוא נסתר.

דרך אגב, ישנם אנשים הטועים, ולא אומרים זאת נכון. הם אומרים, קרי. אבל זה לא קרי, אלא קרי. כתיב וקרי. כתיב היינו מה שכתוב, וקרי היינו מה שתקרא. אבל קרי, זאת משמעות אחרת. מלשון 'אם תלכו עמי קרי', וכדומה. [בעברית, אומרים קרי בשוא, וזה יתכן].

אם כן אומר הגר"א, כי הקרי הוא הגלוי, והכתיב הוא נסתר. כאשר ישנו כתיב וקרי, אין פירושו שהכתיב הוא טעות, גם לו ישנה איזו משמעות, אבל זה אינו מהדברים הגלויים. משא"כ הקרי, הוא לפי הדברים הגלויים. אבל אומר הגר"א, במקומות מועטים זה להיפך, הכתיב הוא נגלה, והקרי הוא נסתר. לפעמים הדבר הפוך. א"כ בפסוק במשלי, 'טוב שפל רוח את עניים', אמנם כך קוראים, אבל הוא אומר

כי בעצם זה 'עניים'. דהיינו, כדאי לאדם ללכת להשתתף עם עניים, כיון שאצלם ישנה ענוה, לכן תשתתף איתם.

כותב על כך בספר ליהודים היתה אורה [מאמר ל"א עמ' קס"ז], הכתיב מגדיר את הדבר, כמו שהוא. והקרי, את אשר אנו קורים בו. ר"ל, את הצורה שבה הוא נתפס בעינינו. כי הרי האדם יראה לעינים, והרבה פעמים אינו משיג את המציאות כמות שהיא. כך זה ברוב המקרים. מאידך, אפשר גם לומר להיפך. הכתיב, נראה בבירור לכל מסתכל, לכן הוא זה שמבטא את הנגלה. ואילו הקרי, הוא נסתר, כי אין מרומז בכתב איך לקרותו. על כן לפעמים, דוקא הכתיב, מורה על הנגלה. והקרי, על הנסתר. זה מה שאומר הגר"א, כי לפעמים הדבר הפוך. דוקא הקרי, הוא הנסתר.

א"כ לעניינינו, לגבי הפסוק במגילה, זיהי כאמרם אליו יום ויום, הכתיב הוא, 'כאמרם אליו יום ויום'. דהיינו, הרי כתוב כי כנסת ישראל התרעמה על מרדכי, כיצד אתה מכשיל אותנו, ומוסר אותנו ביד שונאינו? אתה ח"ו מעמיד את כל ישראל בסכנה. אבל מרדכי טוען וסובר, אני צדיק גמור, ומותר לי להתגרות ברשע. אבל הם, הרי אינם יודעים, האם הוא צדיק גמור, או שלא? כתוב שאסור להתגרות ברשע, ורק לצדיק גמור מותר, אבל לא לצדיק שאינו גמור. א"כ ישנו פה ויכות. זהו זיהי כאמרם אליו, דהיינו, הם אומרים למרדכי, למה אתה לא משתחוה? צריך להשתחוות. זה בסדר, כי אתה לא מתכווין לע"ז, המן רק הוא עושה את עצמו ע"ז, א"כ אתה תחשוב על משהו אחר. הם חיפשו כל מיני תירושים והיתרים. א"כ יוצא, כי הכתיב, בעצם אומר את האמת, את מה שנגלה, את מה שבני האדם חשבו. כי הם לא ידעו, שמרדכי צדיק גמור. אבל הקב"ה, יודע לבבות, יודע כל המחשבות. לכן הקרי הוא, זיהי כאמרם. זהו כא"ף הדמיון. דהיינו, כיון שמרדכי ידע שהוא צדיק גמור.

מבינים כי זה 'באמרם'. דהיינו, אתה שומע, אבל לא מוכן לעבוד ע"ז. ואלו ה"קרי" הוא 'כאמרם אליו יום ויום', בכא"ף הדמיון, כי רק נדמה היה שהדברים נאמרים אליו, לקושטא דמילתא לא הגיעו דבריהם לאזניו כלל.

אומרים לי להשתחוות, אבל זה רק כאילו שאומרים לי. אני בכלל לא שומע. הדבר בכלל לא נכנס לאזניו של מרדכי. זה לא שהדבר נכנס, ואני מתגבר. אלא שהדברים בכלל לא נכנסים באזניו. זאת גם המדרגה של-יוסף הצדיק. כך כותב בספר ליהודים היתה אורה, ושפתיים יישק, שהאיר את עינינו להבין את ההבדל בין הקרי לכתוב.

אבל לגופו של-עניין, כפי שאמרתי מקודם, אלה שקוראים זאת פעמיים, 'זיהי באמרם' ו'כאמרם', הם טוענים, כי נכון שזהו כתיב וקרי, אבל הם טוענים כי בתרגום כתוב 'במללותהוין'. אולם כיון שצריך להסביר זאת באריכות, את התשובות לטענתם, אעצור כעת כאן. אבל למסקנא צריכים לדעת כי גם זאת טעות, והדבר אינו נכון.

ישנו כתיב וקרי, אבל לפי מה שאנו אומרים, חייבים לקרוא לפי הקרי, דהיינו לקרוא 'כאמרם'. אסור לקרוא כפי הכתיב, כפי שכך עושים בכל המקומות. ההלכה היא, שצריך לכתוב כך, וצריך לקרוא כך. מי שיקרא זאת פעמיים, לפי דעתינו, הוא נכשל. אין לזה שום מקור מוסמך, ואין לו על מה שיסמוך. בל"נ עוד נרחיב על הפרט הזה בשיעור הבא, כיון שישנן עוד כמה נקודות שעלינו לבררם. וכן נענה על השאלות שפתחנו בהן בתחילת השיעור, הואיל ולא הספיק לנו הזמן.

המקום ברוך הוא יאיר עינינו במאור תורתנו, אכ"ר.

אבל בעצם, צריכים להוסיף פה עוד נקודה. מה הפירוש 'צדיק גמור', ו'צדיק לא גמור'? מה משמעות הדברים? קשה להבחין בהבדל בין צדיק גמור, לצדיק שאינו גמור. צדיק גמור פירושו, שיצר הרע בכלל לא מדבר עליו. הוא יכול לראות עבירה, הוא יכול להיות במצב של-טינופת, והדבר לא משפיע עליו כלל. גם יוסף הצדיק, ישנם המפרשים שהוא הכניס את עצמו למצב הזה, כי הוא ידע שהוא יוכל להתגבר על כך. זהו צדיק גמור. אותו הדבר מרדכי, מנסים להגיד לו, תעבוד ע"ז, והוא לא שומע. אבל הם חשבו, טוב, אתה צדיק לא גמור. אומרים לך, לעבוד עבודה זרה, ואתה מתגבר על כך ולא שומע. אבל מרדכי, היה במדרגה יותר גבוהה. זה לא שהוא שמע, ולא עבד ע"ז. אלא, הוא לא שמע בכלל. הדבר לא דיבר אליו כלל. ממילא, זהו 'זיהי באמרם אליו יום ויום'. הם חשבו, שזה 'באמרם'. אבל לאמיתו של-דבר, זה הנסתר, 'זיהי באמרם אליו יום ויום'.

אקרא לכם את הדברים, מתוך ספר ליהודים היתה אורה, 'זיאמרו עבדי המלך אשר בשער המלך למרדכי מדוע אתה עובר את מצות המלך'. מי הם אותם עבדי המלך? שלוחיו של יצר הרע, לפתות את מרדכי להשתחוות להמן. 'זיהי באמרם אליו יום ויום', כך דרכו של יצה"ר, אינו מתייאש, יום יום חוזר הוא על הצעותיו המפתות, אעפ"י שכבר נדחו אתמול ושלשום. האם אמנם דיברו עבדי המלך, יצר הרע וחילותיו אל מרדכי, אלא שהוא נתגבר עלי פיתויהם, או שכלל לא נכנסו הדברים באזניו, וכאילו לא דיברו אליו כלל.

לכנסת ישראל נראה היה, שמרדכי אינו צדיק גמור, והוא שומע את פיתויי היצר. ואילו האמת היתה, שמרדכי היה צדיק גמור, והיצה"ר לא דיבר אליו כלל. על כן ה"כתיב" המורה על מה שנראה לעינים הוא 'זיהי באמרם אליו יום ויום', כי נראה היה שהם מדברים אליו, אלא שהוא עומד כנגדם. הם

לק"י

קטע מתוך דברי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן,
בעניין גזירת הגיוס המרחפת
על בני הישיבות הקדושות,
כפי שנאמרו במסגרת כינוס בחורי ישיבות
ואברכים שיחי' מבני עדת תימן,
בליל פורים קטן ה'תשע"ד בשכ"ה,
לרגל עשור לייסוד התאחדות בני התורה
"תוצאות חיים"
והשיעור השבועי לבחורי הישיבות
המתקיים בביתו מדי ליל ששי, כדלקמן:

למה אנחנו לא מתגייסים? מה יש בצבא?

התשובה היא, כי יש פה מאבק של האור, כנגד החושך. בני התורה הם מרכז הקדושה, ושמה זה מרכז הטומאה. אנחנו האות וא"ו, והם האות זא"ן. הוא"ו, זו מדת יסוד, כפי שהסברנו. מדת יוסף, צדיק יסוד עולם. וכן מרדכי וכו'. לא רציתי לומר מקודם, שהאות זא"ן רומזת לזנות, אבל הדבר כתוב במפורש בחז"ל. כמו שכתוב לגבי יוסף [בסוטה דף ל"ו ע"ב], רצונך שיימחה שמך מבין אבני איפוד, ותיקרא כך וכך? אמרתי זאת על השם של זרש, ואפשר לומר זאת בכמה אופנים. הצבא זה מרכז של רחמנא ליצלן. הצבא לא היה צריך להיות גרוע יותר מכל מקום אחר. הם קוראים לזה "כור ההיתוך" של המדינה. א"כ בעוונותינו הרבים, יש לנו פה מלחמה בין הקדושה לטומאה, בין שני הקצוות.

סיפר לי מישהו בזמן האחרון, אדם שעובד בצבא, לא בן תורה, הוא היה עם קוקוריקו ארוך... הוא בא אלי ככה... אבל הוא נשמה טהורה, אינני יודע איך מחזיק ניצוץ אור בתוך החושך הזה. מגיל חמש עשרה, הוא נדבק לספרים שלי, שלחן ערוך המקוצר. בקיצור, מאז האור הלך וגדל. אבל עדיין הוא בצבא. שאלתי אותו, תגייד לי, מה העניין לגדל ככה שיער ארוך? מה הטעם שלך? הרי כבר חזרת בתשובה? הוא ענה לי, לא, כעת אני עושה מזה שתי פיאות ארוכות מקדימה, ואת יתר השערות אני תורם לאנשים חולים במחלות קשות רח"ל שזקוקים לשיער. בע"ה כיום יש לו פיאות ארוכות.

בכל אופן הוא מספר לי, שישנם עוד אנשים כמוהו בצבא, שהם בעלי חזות חרדית, אבל יש שם בנות, שנדבקות אלינו. כך הוא מספר לי בעצמו. ואיך הגענו לכך? כי כעת הוא עומד להתחתן, והוא בא לבקש שאני אתיר לו לשים טבעת על האצבע, בכדי שידעו שהוא נשוי, ויתרחקו ממנו.

השבתי לו, כן, תשים טבעת, אבל זה כמו בגד עבודה. בצבא, תשתמש בכך, לא במקומות אחרים. רק היכן שאתה צריך זאת.

וזאת כמובן רק דוגמא קטנה. המצב שם חמור מאד, רח"ל.

כשאנחנו אומרים "ארור המן", צריכים לדעת, הקורא את המגילה "למפרע", לא יצא. כמו שהבאנו מקודם מה שכותבים בכמה ספרים, כי בדין הזה יש רמז, כי קריאת המגילה זה לא רק סיפור שהיה בעבר, אלא עניין שמתחדש בכל דור ודור. אם כן, הרי המן כבר בקבר שלו, שחיק עצמות, לא נשאר ממנו שריד ופליט. איננו צריכים לקלל את המן, וגם לא לברך את מרדכי, שבין כה וכה הוא בגן עדן? אם נברך אותו, מה יתן לו הברכות שלנו? אלא שאנחנו מברכים את השורש הטוב, ומקללים את השורש הרע. כל הטמאים, כל אלה שבאים מכוח הרע, אותם אנחנו רוצים לארר ולקלל. ברכה זה מלשון בריכה, במובן שפע, שיתרבה. קללה זה מלשון קל, מה שפחות. כמו שנאמר בפרשת נח, 'לראות הקלו המים'. להפחית ולצמצם ולמעט את הכוח הרע. א"כ כשאומרים ארור המן, פירושו שהשורש הרע יתכלה. ומצד שני, שיהיה ברוך מרדכי. זה מה שבעצם עומד לפנינו עכשיו.

שימו לב, המלה ויזתא, הוא"ו גדולה, והזא"ן קטנה. זה רמז שהאיר בו הקב"ה את עיני כיום. [עניין בהרחבה בשיעור השבועי מוצש"ק כי תשא ה'תשע"ד ב'שכ"ה].

לכן חושבני כך. ברוך ה', שהציבור שלנו, יושבים על התורה ועל העבודה, אבל בכל זאת, אנחנו ביהדות תימן בפרט, צריכים לדעת, מכל עדות ישראל מציינים את התימנים, כעדה שקיבלה את המשבר הכי קשה. בעצם מה ההבדל? כולם פעם היו חרדים? אבל ההבדל הוא, כי מי שקלקל את התימנים, זאת המדינה. אבל אצל האחרים,

האשכנזים והספרדים, הם היו מקולקלים כבר בחוץ לארץ. הם באו לארץ ישראל כבר מקולקלים. חלק מהם. אבל התימנים באו לארץ, עדה קדושה וטהורה, ללא פגע ונגע. אז בעצם, מי שהמדינה הכי הרעה לו, הכי הורידה אותו מבחינה רוחנית, זה בעצם התימנים. והצבא, זה הא"ב שלהם, ועל השורש הזה הם עומדים.

וצריכים לדעת, כי הסיבה העיקרית לקלקול בעדה שלנו, השורש לכך היה בעניין הקדושה. היתה פה בעיא קשה של קיצוניות. ארץ תימן, זה מקום של מרכז קדושה וצניעות, בדיוק הפוך מפה. אם במקומות אחרים היו פשרות פה ושם, אבל אצל התימנים זה היה ממש שיגעון, ההבדל בין שם לבין כאן הבדל שמים וארץ. לכן הורידו אותם מבחינה רוחנית בצורה איומה ונוראה. מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. רבים נפלו. ומי שהחזיק מעמד, לצערינו אלו היו רק מעטים.

ברוך ה', כעת אין מה להשוות. העדה שלנו היום פורחת, הרבה יותר מהעבר. זה לא יעזור, לא יועילו אוצרות רשע, לא יועילו בכל מה שהם עושים. אבל, זה בעצם הנסיון שלנו. הציבור שלנו בפרט, יהדות תימן, שיש לה שרשים חזקים בקדושה וטהרה וצניעות, צריכים לדעת שאנחנו צריכים להיות הסמל של הצניעות והקדושה. צריך כל אחד לדעת, להרבה יש לפעמים קצת קשיים, אבל מי שצריך את התרופה הזאת, צריך לדעת כי המאבק היום בזמנינו, עומד בעיקר על הקדושה. פה החזית. אמנם הם מנסים להשפיע עלינו בכל הדרכים, באמירה, בפיתויים. 'ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה וגו'', 'ויהי כאמרם אליו יום ויום וגו'', הם מנסים לפתות, ומנסים גם בכוח. בכל הדרכים הם מנסים. אבל התשובה שלנו, שבעזרת ה' אנחנו בשם ה' נעשה ונצליח, הקב"ה יעשה עמנו נסים ונפלאות, כמו שהיה בימים ההם. ואני מקוה שעכשיו, בעגלא ובזמן קריב, כבר מהיום, שהוא פורים קטן, נתחיל לראות שהדרך הולכת ונסללת לכיוון הקדושה.

דרך אגב, חושבני כי גם צריכים לכוון על כך בקדיש, כשאומרים 'על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון'. 'על רבנן', אלו התלמידי חכמים, ראשי ישיבות, גדולי התורה. 'ועל תלמידיהון ועל תלמידי תלמידיהון דעסקין באוריתא, יהא להון ולנא חנא וחסדא ורחמי', שהקב"ה ישמור ויציל אותנו מכל הקשיים הללו, שיהיו כמה שפחות

הפרעות. צריך לכוון על כך, גם מי שאומר את הקדיש, וגם מי שעונה. בכל פעם ופעם לחזור על כך. ובעזרת ה' אני מקוה כי מהיום כבר יהיה לנו פתח לתקוה טובה. אם אנחנו נתקן את עצמנו.

וכפי שאמרתי בעבר, צריכים לדעת, אולי יש כאלה שחושבים, כי ספר הזוהר הקדוש, לא מתאים לבחורים. אני גם אומר כי בודאי שהדבר לא שייך, לימוד קבלה וכדומה. אבל לגרוס זוהר, צריכים לדעת שזה כמו תרופה. או לדוגמא כמו אקונומיקה, זה מנקה. יש לספר הזוה"ק סגולה, לטהר ולזכך את הנשמה. כל אחד שיעשה זאת, ינסה ויראה. גם בישיבה של החפץ חיים בעיר ראדין, למדו הבחורים בס' הזוהר. לא צריכים להירתע מכך. אולי ישנם מקומות שהדבר לא מתאים מבחינה חברתית, אז לא חייב שהדבר ייעשה בפרהסיא. אבל כל אחד שינסה זאת, יראה כי תוך זמן קצר הוא ירגיש שינוי בעצמו, וירגיש שהוא מתקרב להקב"ה.

מאחר שעניינו רואות כי הקב"ה מנסה אותנו בדברים הללו, חושבני כי זה אות וסימן שאנחנו לא נשמרים מספיק ולא מתרחקים מכל הזוהמא והטומאה של הרחוב. כמובן שגם דבר זה אינו קל, בפרט בדור שלנו. אבל מי שיעלה על דרך המלך, שיקח את התרופות הנכונות שמתאימות לו. ובעזרת ה', שנזכה הקב"ה יעשה עמנו נסים ונפלאות בימים ההם בזמן הזה, בעגלא ובזמן קריב אכי"ר.

ארור המן, ברוך מרדכי.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741